HAYAT BİLGİSİ
TÜRKÇE

Sınıf: 2

Yazan :
R. Gökalp ARKIN

Onbirinci Baskı

Bu kitap; Hayat Bilgisi — Türkçe programma göre hazırlanmış, Maarif Vekâletinin 20 Ocak 1955 tarih ve 611-1/191-37 sayılı emirleriyle ilkokul 2. sınıf için yardımcı DER KİTABI olarak kabul edilmiştir.

Satış yeri: ARKIN Kitabevi.
Ankara cad. 76 — İstanbul

TATİL NE KADAR SÜRDÜ?

Canım kardeşim;

Yazlıktan dönme zamanımız geldi. Çünkü 1 Ekim de okul açılıyor. Artık tatil bitti demektir. Bu yıl el ele tutuşarak okula gideceğimizi düşünüyorum. Ne kadar güzel olacak, değil mi?

Bu yaz tatil çok faydalı geçti. Şimdi okula daha sağlam ve daha neş'eli başlıyacağım.

Okul vakti yollar okullu çocukların sesleriyle çınlayacak. Bir çok arkadaşlarımız olacak. Annemiz, babamız kadar sevgili, yeni yeni insanlar tanıyacağız. Bunlara "Öğretmenim" diyeceksin. Sen onlara sarılacaksın, onlar seni sevecek. Renkli renkli kitaplar, dergiler elinden geçecek. Anne demesini bildiğin gibi "Canım anneciğim", "Sevgili babacığım" "Sayın öğretmenim" yazmasını da öğreneceksin. Okulu çok seveceksin Ali.

Böylece günler, haftalar aylar geçecek. 8 ay geçince bir ders yılı bitmiş olacak, havalar ısınacak. Okul tatil olacak. Sen de benim gibi ikinci sınıf çocuğu olacaksın. Ama o vakitte ben üçüncü sınıfa geçeceğim.

Bak, Ekimde başlayan okul mayıs sonuna kadar sürecek. Seninle beraber okulun açık olduğu ayları sayabiliriz. Ekim, Kasım, Aralık, Ocak, Şubat, Mart, Nisan, Mayıs.

Geçen yıl okula başladığım günü hatırlıyorum. O gün hasta idin, ateşin vardı, değil mi? O gündenberi tam bir yıl olmuş. Bir hafta sonra sana kavuşacağım. Ne güzel şey, şu kavuşmak Ali. Sana kavuşurken tekrar okuluma, öğretmenlerime, arkadaşlarıma da kavuşuyorum.

Seni öper, öperim kardeşim.

Kardeşin
Ayşe

KENDİ KENDİNE ÇALIŞ :

1 — Okulunuz ne vakit açıldı?
2 — Sen okula başlayalı kaç ay geçti?
3 — Tatilin başlama ve bitim tarihlerini yaz, tatil ne kadar sürmüş?

İŞ VE ÇALIŞMA :

1 — Ayşe'nin mektubundaki Ali adı yerine bir arkadaşının adını yaz.
2 — Öğretmenin veya anne, babanın yardımı ile, bu mektuptaki bazı kelime ve cümleleri değiştir. Mektubu kendin yazmış ol.

TÜRKÇE, HAYAT BİLGİSİ ÖDEVİ

1 — Bu mektubu anlat. Ayşe neler yazmış?
2 — Senin tatilin nasıl geçti?
3 — Arkadaşına sen de bir mektup yaz.

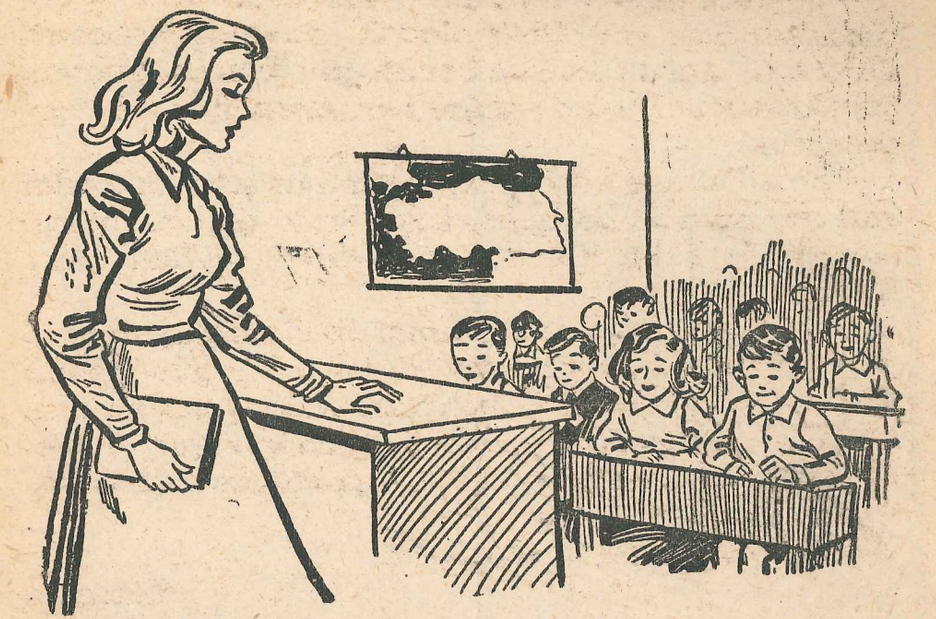

YENİ DERSANEMİZ :

Okulumuzun üst katındaki, sokağa bakan oda bizim dersanemiz oldu. Geçen yıl okuduğumuz dersane bu sene Ali'lerin. Geçen seneki dersanemiz bu senekinden daha güzel ve aydınlıktı.

Sokağa bakan tarafında iki pencere var. Tavan ve döşeme tahta. Geçen seneki odamızın üç penceresi vardı. Sıralar geçen yıl 24 di. Bu yıl 21 tane.

Öğretmen ilk günü sınıfın süslenmesi ve düzeni için hepimize iş verdi. Ben tahtanın temizliğine, sıraların düzenine bakıyorum.

Duvarda Atatürk'ün resmi ile hava grafiği ve yaş grafiği var. Dört tane de renkli duvar levhası astık.

Bu levhalar, Sonbaharı, Taşıtları, Evimizdeki Hayvanlarla, Evimizi gösteriyor. Zamanı gelince bu levhalara bakarak ders yapacağız.

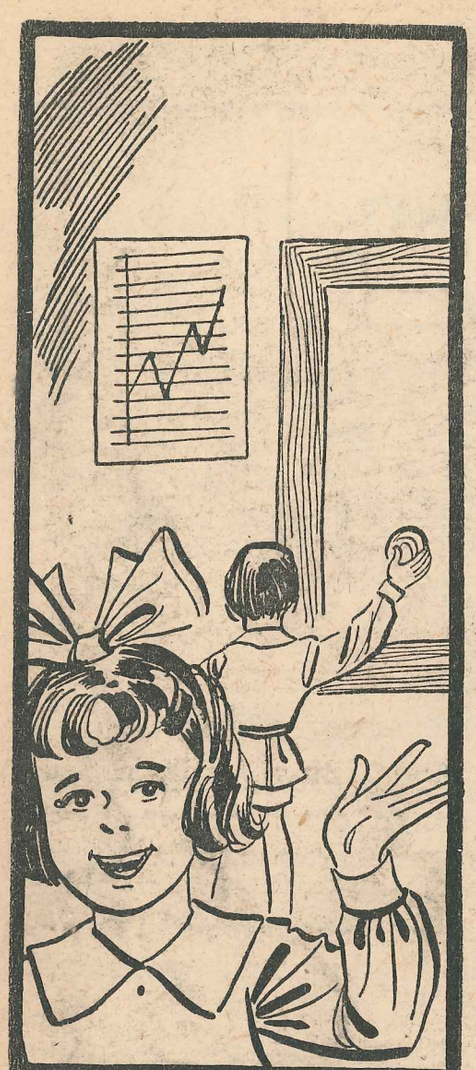

OKULA DÖNÜŞ..

Leylekler, kırlangıçlar
Tatili aldı gitti,
Okulumuz açıldı
Yaz bitti, tatil bitti.

★

Geniş, rahat, havalı
Bir oda düştü bize.
Sıra, tahta, iskemle
Kondu dersanemize.

★

Herşeyi tertipledik
Biz özene bezene
Temizledik, süsledik:
Sınıf girdi düzene.

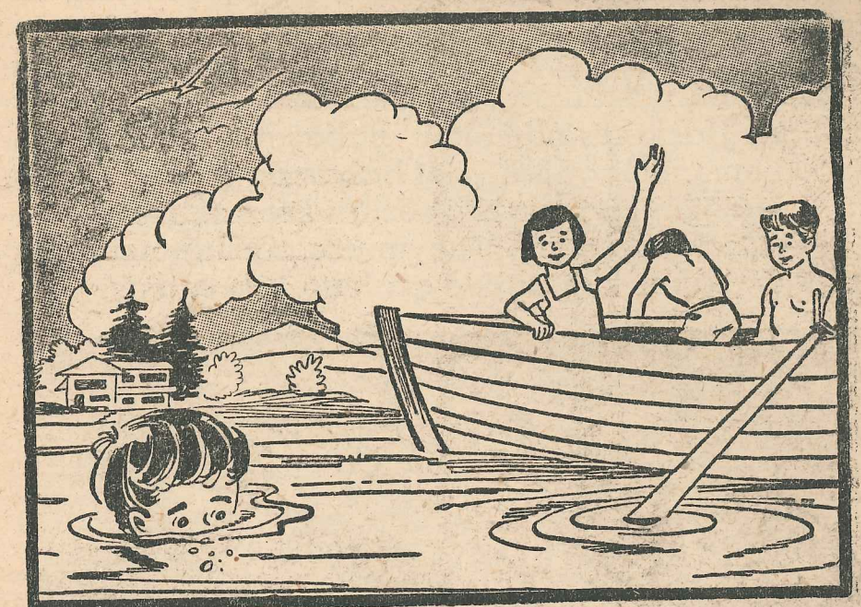

TATİLİ NEREDE VE NASIL GEÇİRDİK?

Öğretmen :

— Sen anlat bakalım Ayşe. Bu yıl tatili nerede geçirdiniz? dedi.

— Öğretmenim, geçen yıl olduğu gibi bu yıl da tatilimi Suadye'de geçirdim. Fakat bu yaz ilk defa, tatili kendi yaptığımız evimizde geçirdik, bir ay kadar da Edirne'de kaldık, dedi.

Ahmet :

— Bu yıl bir yere gitmedik. Kötü bir yaz geçirdik, dedi.

Gözler Ahmet'e döndü. Arkadaşımız çok üzgündü:

— Öğretmenim, babam... dedi; arkasını getiremedi, ağlamağa başladı. Öğretmen onun halinden anladı:

— Haydi yavrum. Sen bir parça dışarı çık hava al, dedi.

O gittikten sonra Ahmet'in arkadaşı Mustafa anlattı :

— Öğretmenim, Ahmedin babası geçen kış hastalanmıştı. Bu hastalıktan kurtulamadı. Ağustosta Cerrahpaşa Hastanesinde öldü. Babasının hasta günlerinde hemen her gün Ahmet babasına gitti.

Öğretmen bu üzüntülü sözleri kesmek istedi :

— Çocuklarım, şimdi boyunuzu, ağırlığınızı yoklayalım bakalım, kim tatilde azalmış, kim artmış.

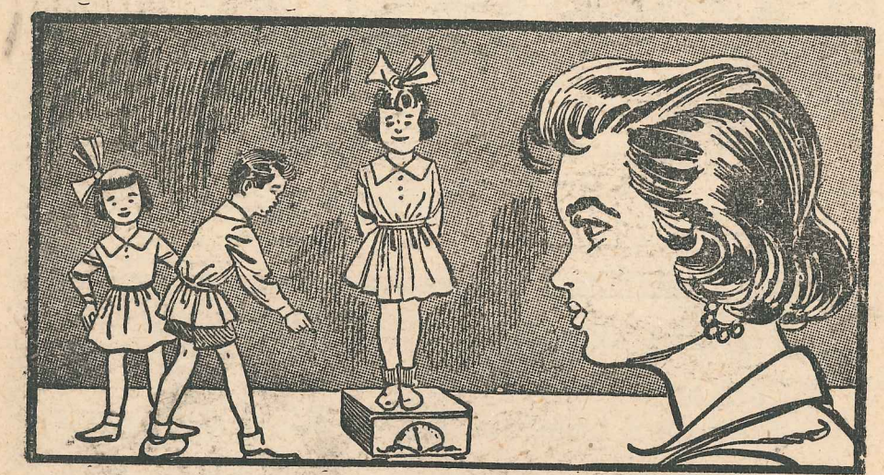

BOYLARIMIZ UZAMIŞ, KİLOLARIMIZ ARTMİŞ :

Ayşe baskülün üstüne çıkınca ellerini çırptı ;

— Tatilde tam iki kilo artmışım, diye bağırdı. Onun arkasından hepimiz tartıldık. Öğretmen de kilolarımızı fişlerimize yazıyordu.

Bir taraftan da boylarımız ölçüldü. Bu işi de Fatma yapıyordu. Bütün çocukların tatilde ya kilosu artmış ya boyları birkaç santim uzamıştı. Kilo almayan, yahut boyu uzamayan hemen hemen kimse yoktu.

Tartı ve ölçü bitti. Öğretmen :

— Çocuklar, iyi bir tatil geçirmişsiniz, dedi. Hepinizin sıhhati yerinde. Buna çok sevindim, doğrusu.

EVİMİZDEKİ İNSANLAR:

Hısım ve akrabalarımız:

(Bu yazı; tatili nasıl geçirdiğini anlatan sizin gibi sevimli bir ikinci sınıf çocuğunun hısım ve akrabasını tanıtan parçasından alınmıştır.)

Size yuvamı, hısım ve akrabamı tanıtayım. Fatih'te oturuyoruz. Bu yazı Suadiye'de geçirdik. Evimizde altı insan vardı. Annem, babam, ablam, eniştem, ben birde işçi kadın.. Evimiz kiralık değil, büyük babamdan kalmış. Adına (ahşap ev) diyorlar. İki katlı her katta dört oda, bir sofa var. Anneannem, bu evi kocasının yaptırdığını söylüyor. Onun kocası benim neyim olur, anlamışsınızdır. Büyük babamın adı Ferit Baysal'dı. O öleli yedi yıl olmuş. Ben bir yaşında imişim. Hiç tanımıyorum. Anneannemin adı Zehra Baysal. O, her zaman bizimle oturmuyor. Oğluna da gidiyor. Onun oğlu benim dayım olur. Adı Rıfat Baysal'dır. Uzak yakın birçok akrabamız var. Teyzem, amcam ve yengem de bu yaz bize yakın oturdular. Bununla beraber onlar kadar sevdiğimiz tanıdıklarımız da vardı.

Babam doktordur. İç hastalıklarına bakar. Annem, okumuş yazmış bir kadın. Evinin, çocuklarının işini görür. Benim ne yaptığımı siz biliyorsunuz. Dayım da doktor. O da göz hastalıklarına bakıyor. Dayımın, birbirinden cici, birbirinden güzel iki kızı var. Biri benden iki yaş, öteki beş yaş küçük. Anneannem kendi evinde olduğu günler kendi işleriyle, bizde olunca da bizim işlerimizle uğraşır. Halam yaz, kış Suadiye'deki, büyük babamdan kalma evde oturur. Biz yazları ona misafir gdiyoruz.

Babamın boş vakti pek az. Boş zamanlarında okur. Biz, kardeşimle, dersten vakit bulursak annemize yardım ederiz.

Ben, su isterler, veririm, kapıya bak derler, bakarım, iskemle derler, taşırım. Bundan sonraki işlerim kendim içindir. O da ne işi demeyin.

Bebeğimi uyuturum, yemeğini hazırlarım, entarisini dikerim, çarşafını, çamaşırını yıkarım. Muhallebi yaparım. Kuyudan su çekerim. Misafir karşılarım, kahve pişiririm. Bu işlerden vakit artarsa bahçeye koşarım. Arkadaşlarımla oynarım. Eğer evde misafir varsa çocuğuna oyuncaklarımı çıkarır, birlikte oynarız. Evcilik en çok sevdğim oyun.

Bu tatil çok neşeli geçti. Yüzme, bol bol gezme temiz hava alma. Bundan daha güzel ne olur ki! Okul vakti çalışmak, sınıfı pek iyi derece ile geçmek meğer ne iyi şeymiş! Koca tatil insan rahat ediyormuş. Bu yıla da sevinçle, neşeyle başlıyorum.

Serpil Barlas

TATİL NASIL GEÇTİ?

Bir balık oldum sanki
Denizdeydim bütün yaz,
Yüzmeyi bilen, bilir.
Tadına doyum olmaz.
Tren, otobüs, dolmuş
Ne rastladıysa bindim.
Bir plâjda atladım,
Öbür plâjda indim.
Öyle iyi geldi ki,
Bana bu hava, bu su.
Boyum bile uzamış,
Çok sevindim doğrusu.

3—EVİMİZ

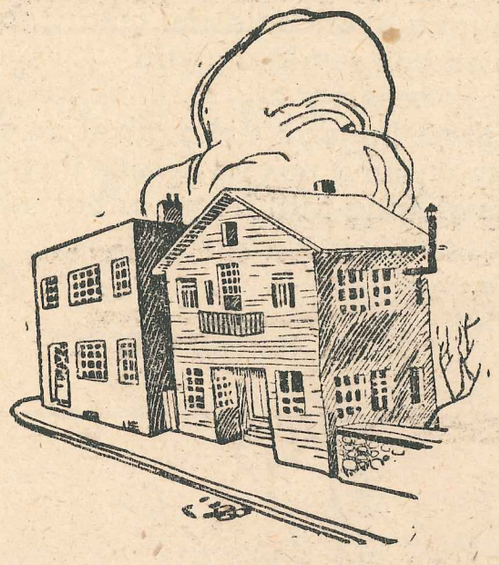

İLK EV

İlk insanlar mağaralarda, ağaç kovuklarında, ormanlarda, taşların arasında yaşarlardı.

Yırtıcı hayvanlardan korunmak için ağaçların üstüne kulübeler yaptılar, daha sonra göllerin içine kazıklar çakarak bu kazıkların üstüne sazdan kulübeler kurdular.

Toplu yaşamağa başladılar. Yavaş yavaş toprağı ekmesini öğrendiler, kasabalar kurdular.

İnsanlar toplu yaşamağa başladıkça evleri daha güzel, daha tertipli oldu. Kat kat sağlam evler yapıldı.

Bugün ahşap evler yerine beton, çelik, cam evler yapılmaktadır. İnsanlar evleri kendilerini barındırmak, sıcaktan, soğuktan korunmak, kuşlar gibi bir yuva kurmak için yaparlar.

Bir evin yapılmasında bir çok usta çalışır. Marangoz, duvarcı, demirci, sıvacı, taşçı, döşemeci bunla-

rın en önemlileridir. Ustaların yanında işleri kolaylaştıran bir çok da adamlar çalışırlar, işbirliği yaparlar.

ARAŞTIR :

- ★ Eviniz hangi yıl yapılmış?
- ★ Eviniz hangi cins yapıdır?
- ★ Kaç çeşit ev biliyorsun? Bilmediklerini sor.
- ★ Evi kimler yapar?
- ★ Oturduğunuz ev yapılalı kaç yıl olmuş?

EVİMİZ - AİLEMİZ

Herkesin bir evi var:
Bizim de bir evimiz,
Sayısız komşumuz var.

★

Komşumuzun evi ahşap,
Bizimki beton, kârgir,
İki katlı bir evdir.

★

Üst katta dört oda var.
Altta üç oda, mutfak
Güneş görür sofalar.

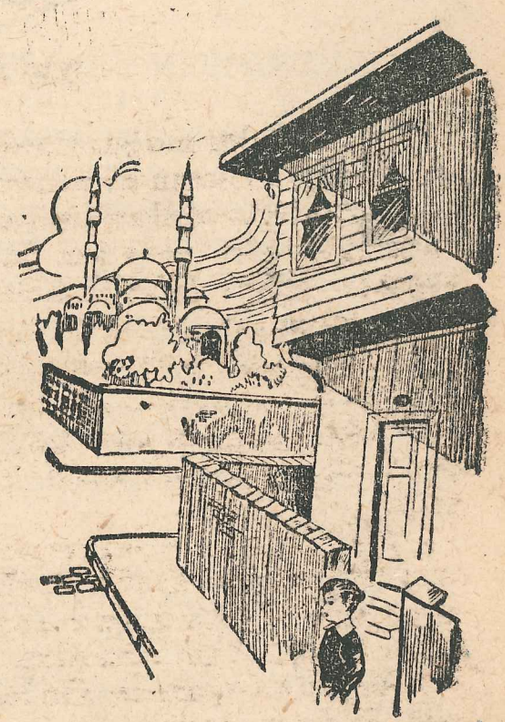

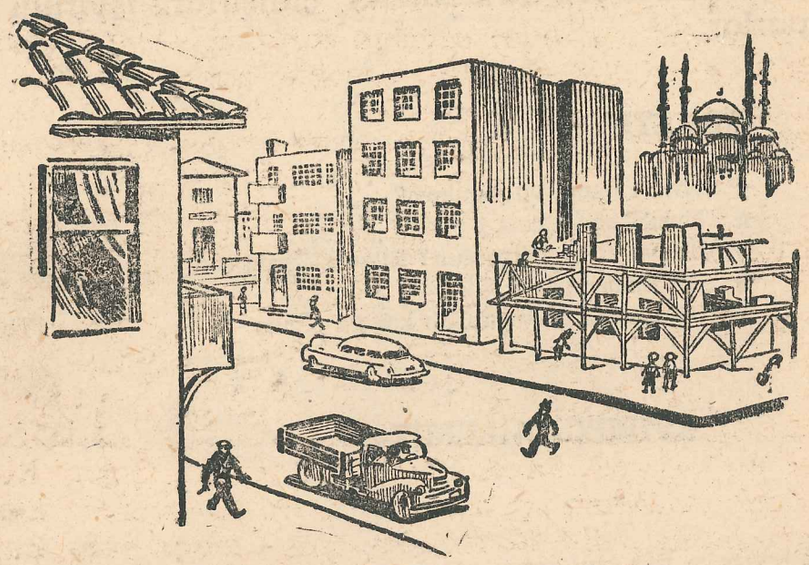

EVLERİMİZİN YAPILIŞI:

Her evin yapılışı başka başkadır. Bazı evler taştan, bazıları tuğladan yapılırlar. Dağ evlerinin sadece ağaçtan yapıldığını biliyor musunuz? Bir çok evler de kerpiçten yapılırlar. Sıcak memleketlerin evleri saz kulübelerdir.

Büyük şehirlerde iş değişir. Buralarda evler hem çok katlı hem de kârgirdir. Ev ev üstüne, dükkân dükkân yanına, gözünün alabildiği kadar evler, evler... İşte şehir böyledir. Şehir evlerinin yapılışında çimento, demir, taş, tuğla gibi dayanıklı şeyler kullanılır.

Her memleketin kendine göre değişik evleri vardır. Bazı evler tek katlı, bazı evler çok katlı olurlar. Üstü kiremitle örtülü olanlar olduğu gibi saç, saz, toprak, tahta, beton hattâ cam ile örtülü olanları da bulunur.

Köylüler mısır, kavun, karpuz tarlalarını bekle-

mek için ağaçlar üzerine çardaklar kurarlar. Oysaki dünyamızın birçok yerinde birçok insanın evi bu çardak gibi, ağaçlar üzerine kurulmuş kulübelerdir. Göllere çakılan kazıklar üzerine kurulmuş evler olduğunu biliyor musunuz?

Bir evin yapılmasında birçok insan çalışır. Hele ev çok yüksekse, çalışanlar daha da çoğalır. Evin, önce plânı çizilir. Sonra evin yapılacağı yere kum, kireç, çakıl, çimento, demir, tuğla, taş, kereste, kiremit taşınır. Evin yapılacağı yer düzlenir. Temeller açılır. Duvarcılar duvarları örer. Dülgerler çatısını çatarlar. Marangozlar kapı ve pencerelerini yapar takarlar. Sıvacılar evin içini ve dışını sıvarlar. Harççılar da sıvacıların işine yarayan harcı hazırlarlar.

Ev tamamlandı mı, bu sefer de badana, boya işi başlar. Elektrikçiler, demirciler, camcılar, döşemeciler evin öbür eksiklerini tamamlarlar. Bütün bu insanların gayretli çalışmalariyle, böylece içinde rahat rahat oturduğumuz ev tamamlanmış olur.

SORULAR :

BOŞ YERLERE UYGUN KELİMELER YAZ:

1 — Evimiz . . . . katlıdır.

2 — Evimizin badana rengi . . . . . dir.

3 — Evimiz . . . . . odalıdır.

4 — Evimizde . . . . erkek . . . kadın var.

EVİNİZDE OLANLARIN ALTLARINI ÇİZ :

Elektrik, havagazı, su, kalorifer, sarnıç, telefon, balkon, bodrum, kuyu, kömürlük, asansör, lâğım, bahçe.

4—CADDE VE SOKAKTA

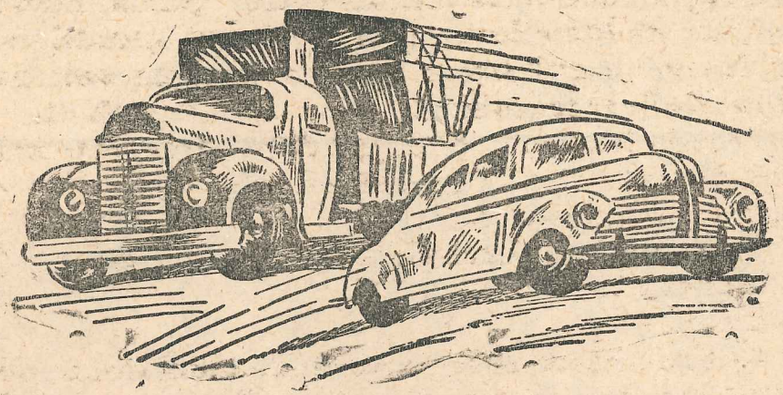

BİR GEZİDEN DÖNERKEN

Babamla birlikte, tatlı bir bahar günü gezmiye çıktık. Evimiz işlek bir caddeye bakıyordu. Kapımızın önünde de tramvay durak yeri vardı. Sokağımızın adı (Şehit Kubilây), caddemizin adı (Fatih) tir. Babam tramvayın uzaktan yazısına baktı:

— Bu, Harbiye - Fatih. Buna binmiyelim, dedi. O sırada önümüzden bir otomobil, bir de kamyon geçti. Öyle hızlı geçmişlerdi ki, olanca toz yüzüme doldu. Babama dedim ki:

— Sokakların, caddelerin temizliğine bakan çöpçüler, şu tozları temizlemiyorlar. Belediye görmüyor mu? Polis neden dikkat etmiyor? Hele şu taşıtları kullananlar, ne kadar da hızlı geçiyorlar.

Babam bana yan yan baktı:

— Ayşe, kızım ileri geri konuşuyorsun. Sıcak havalarda yerlerin tozlu olacağını düşünmedin mi? Çöpçü nihayet çöp toplar, polis bir kaza olmasın, bir fenalık; kavga, hırsızlık yapılmasın diye bakar. Belediye de az önce sulattı, fakat güneş çabuk kuruttu. Taşıtları kullananların dikkat etmesi gerekli işler var. Meselâ şimdi geçen şoför, arabasını pek hızlı sürdü. Böyle kalabalık yerde bu hız olmamalıydı.

Derken tramvay geldi, bindiler. Tramvay kalabalık değildi. Etrafı seyrede ede ilerliyorlardı. Ayşe de sağı, solu soruyordu:

— Şu caddeye bak! Şu levhada ne yazıyor? Şu motosiklet kimin?

Babası :

— Kızım, dedi, evlerin üzerinde numaralar, dükkânlarda hem numara, hem de levhalar vardır. Bir evi bulmak için o evin üç şeyi bilinir: Numarası, sokağı, mahallesi veya caddesi. Bir de yeri...

Taşıtlar çeşitlidir. Şehirler arasında işliyen otobüsler, trenler, vapurlar olduğu gibi bir şehir içinde insanları ve eşyaları bir yerden bir yere taşıyan arabalar, otomobiller tramvay, otobüs, bisiklet, motosiklet ve atlar da vardır. Taşıtları kullanırken yolda sağa sola dikkat etmeli, hızlı gitmemelidir.

İnsanlar da sokakta daima sağdan yürümeli, karşıdan karşıya geçerken sağı - solu iyice kollamalıdır.

Bunlara dikkat edilmezse kaza hiç eksik olmaz. İnsanlar ezilir, çiğnenir. Tramvay köprüye gelmişti. Bütün sınıf o gün bahar bayramı yapıyordu. Hepsi Vapurla kıra gitmişlerdi. Ayşe ile babası da vapura binerek Ada'ya gittiler.

Gezi yerinde :

Gezi yerinde büyük bir kalabalık vardı. Sanki bütün halk burada idi, çocuklar baba ve anneleriyle beraber gelmişlerdi. Oyunlar çeşit çeşitti. Bir çoğu

uçurtma uçuruyor, şarkı söylüyor, bazısı da oralara kadar gelen satıcılardan helva, leblebi, fındık, fıstık alıyordu.

Ayşe de onlara karıştı. O da akşama kadar eğlendi. Geç vakit bütün çocuklar sıra oldu. Şarkılarla, elleri çiçek dolu olarak, evlerine döndüler.

Evin kapısından girerken Ayşe diyordu ki:

— İnsanın her günü böyle geçse, dünyada öğrenmediği şey kalmıyacak. Bugün neler öğrendim, neler! Yarın öğretmene hepsini anlatırım.

SORULAR:

Geziden dönerken: yazısını dikkatle oku. Şu soruları cevaplandır:

1 — Taşıma araçlarından neleri biliyorsan say. Her birinin kaç kuruş olduğunu öğren. Bulunduğun yerden yakın bir şehre ne ile gidiliyor?

2 — Şehir için taşıma araçlarının taşıma ücretlerini kim belli eder?

3 — Sokakların, caddelerin temizliğine kimler bakar? Evlerinizdeki çöpleri ne yaparsınız?

4 — Bir ev arıyoruz, bulmak için neler bilmeliyiz? Kimlerden sorarsak bize yol gösterir?

5 — Polis, bekçi ne iş görür? Sokaklarda, dükkânlarda, ne gibi levhalar görüyorsun? Bunlar niçin asılır?

6 — Sokak adları bize neyi öğretir? Niçin evlerin kapılarında numara vardır?

7 — Sokakta nasıl yürümeli, nereden gitmeli, bir tanıdıkla karşılaşınca nasıl selâmlamalı? Nasıl konuşmalı?

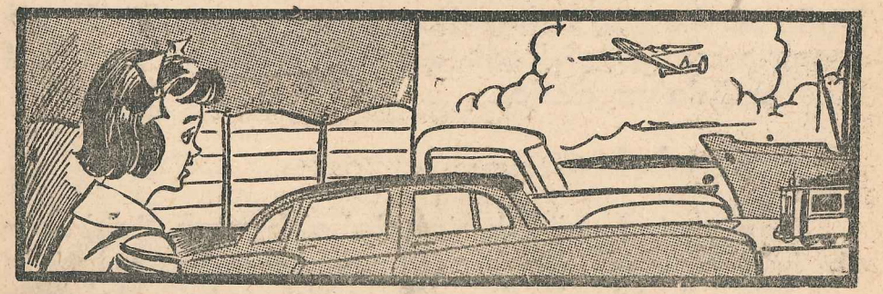

KİTAP SÖYLÜYOR:

Seninle tatlı tatlı
Konuştuk gece gündüz,
Bahar geçti, yaz geldi,
Çok geride kaldı güz.

Günler bir kanat oldu,
Biz de üstüne bindik,
Kâh yorulduk, üzüldük
Kâh sevindik, dinlendik.

Gücü yettiği kadar,
Hikâyeler, şiirler,
Problemler, bilgiler,
Taşıdı birer birer.

Bak şimdi bu kitap da
Bitti, işte sondasın.
Sınıfın da üç oldu,
Yaş dokuzdu, ondasın.

Gezmek eğlenmek hakkın
Tatilde beni bırak.
Gez, dolaş, denize gir
Yat, uzan keyfine bak.

Karnede (pekiyi) ler,
Alt alta sıralanmış,
Bak sınıf dergisi de
Ne güzel hazırlanmış.

ÇOCUK SÖYLİYOR:

Üçüncü sınıfta da
Kuzum beni bırakma
Bir kabahatim varsa,
Sakın kusura bakma.

5—TATİL GELİYOR

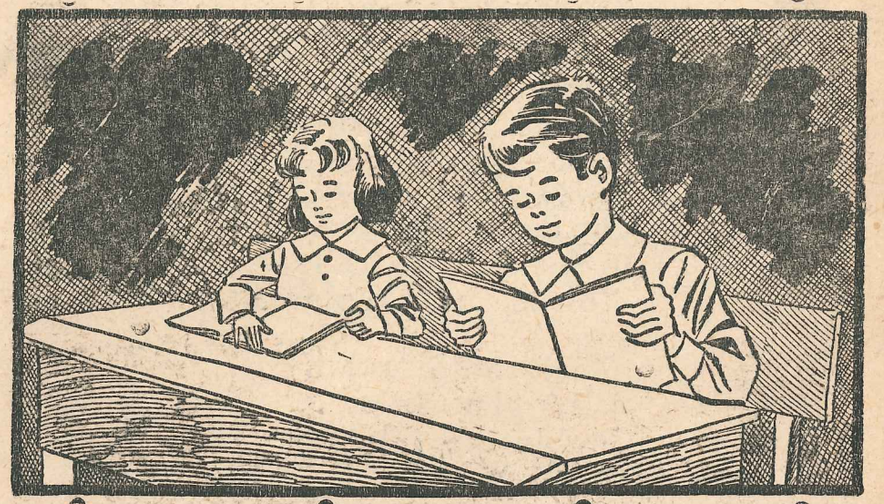

Sevgili Çocuklar

İşte koca bir ders yılı yine bitti. Geçen yıla şöyle bir bakarsanız orada kendi günlerinizi, okuyup yazma derecenizi görürsünüz. Bir düşünün, daha üç ay önce havalar nasıldı? Karlar, yağmurlar durmadan kapımızı çalıyordu. Soba gürül gürül yanıyordu. Oysa ki şimdi her taraf sıcak, soba falan yok.

Üç ay önce sokaklarda asker görüyordunuz, amma askerlik nedir bilmiyordunuz. Yalnız bu mu ya? Vücudunuzu tanıdınız. Yılı, haftaları, saati, mevsimleri hastalıkları, giyeceklerinizi, temizliği ve önemini birer birer öğrendiniz. Sokakları teker teker gözden geçirdiniz. Taşıma araçlarını, ilkbaharın her türlü tadını bellediniz. 23 Nisan bayramı, 19 Mayıs bayramı nedir? Neden bu günler bayramımızdır? Bunları da öğrendiniz. Bu kadar bilgi, bu kadar değişiklik az mı çocuklar? İşte geride kalan yılın size bıraktıkları.

Karnelerinizi bugün yarın alırsınız. Umarım ki, beni okuyan her ikinci sınıf çocuğunun karnesi iyiden aşağı düşmemiştir. Artık üçüncü sınıf oldunuz demektir.

Şimdi tatili bakalım nerede geçireceksiniz: Şu sınıf sergisini de bir güzel başarın da ondan sonra tatili hakedin. Gelecek yıl yani 3 ay sonra sizinle yine beraberiz. Siz üçüncü sınıf talebesi olacaksınız, ben de sizin arkadaşınız. Üçüncü sınıf kitabı olacağım. Hoşça kalın iyi dostlarım.

Hayat Bilgisi — Türkçe

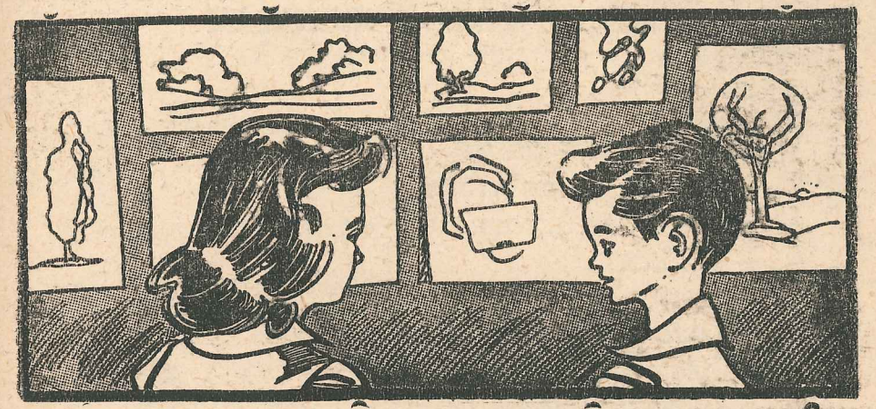

İKİNCİ BÖLÜM

MEVSİMLERİ ÖĞRENELİM

1 — Sonbahar geldi.
2 — Pazarda sonbahar.
3 — Kış hazırlıkları.
4 — İlk kar.
5 — Yeni yıl.
6 — Dışarda kış eğlenceleri.
7 — Kış eğlenceleri.
8 — İlkbahar geldi.
9 — Meyva bahçelerinde ve bostanlarda bahar.
10 — Tarlada bahar.
11 — Carsı ve pazar yerinde bahar.
12 — Yaz başlangıcı.

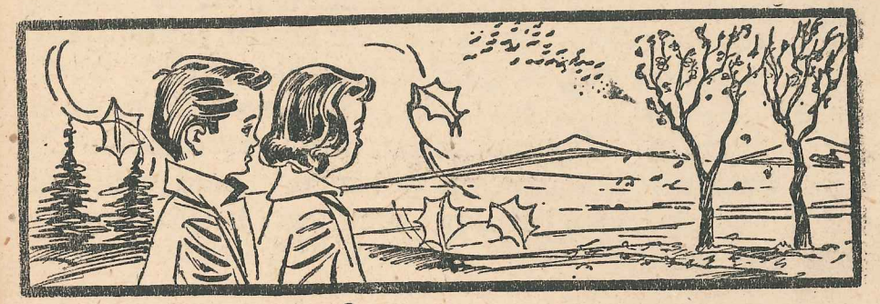

Sonbaharın Belirtileri

Dün sabah ilk derste öğretmen, her birimize bir şey sordu, bizde cevap verdik. Hatırladık, konuştuk.

— Ayşe bugün seni daha çok giyinmiş gördüm.

— Sonbahar soğuk oluyor biz evde mangal bile yaktık öğretmenim.

— Güzin, kızım; sen dün bahçede bir arkadaşınla bir şeyler topluyordun? Kâğıt mıydı onlar?

— Kâğıt değil öğretmenim. Kurumuş yaprakları topluyor, arkadaşla (tek mi, çift mi?) oynuyorduk.

— A, sahi artık yapraklar o kadar çok sarardı; yerlere o kadar çok dökülüyor ki... Oysa ki daha bir ay önceye kadar her taraf yemyeşildi.

Dün hademe bana: "Öğretmen, saçakta yuva yapan kırlangıç yuvasını gözden geçirdik. Bir tanesini ölü bulduk, ötekiler de gitmişlerdi. Ben öteki kırlangıçları merak ediyorum. Acaba öldüler mi?" dedi.

Birçok parmaklar kalktı. Öğretmen Ayşe'ye söz verdi.

— Okulun hemen her köşesinde bir yuva vardı. Onlara yazın sık sık kırlangıçlar girer, çıkardı. Hepsi gitmiş. Hem yalnız o mu ya? Bizim leylek de çoktandır, görünmez oldu. Önce ben de merak etmiştim. Okulun kırlangıçları, damın üstündeki leylek acaba neden gitti, diye üzülüyordum. Babam üzüntümü giderdi. Dedi ki: "Üzülme, onlara bir şey olmadı. Onlar soğukların başladığını görünce, yuvayı bırakıp daha sıcak yerlere gittiler. Sıcaklar başlayınca yine gelecekler...

— Kızım, dersten çıkınca hademe kadına git. Ona bunları öğret de üzüntüden kurtulsun. Ona deki: "Sen üzülme, kırlangıçlar ve leylekler, sıcak yerlerde yaşarlar. Artık bizim memleketimizde sıcaklar azaldı. Görmüyor musun, çiçekler artık açmıyor? Sıcak günlerde okul kapalıydı. Şimdi okul da açıldı. Kırlangıçlar, leylekler de daha sıcak yerlere gittiler. Ama seneye yine gelecekler, merak etme!"

— Peki öğretmenim, söylerim. Hattâ ben on havaların değişmesinden, rüzgârlardan, sık sık yağan yağmurlardan söz açarım. Hele sabahları az yağmur yağmış gibi yerlerin, damların ıslaklığından, bir de bizim kedinin tüylerinin uzamağa başlamasından da anlatırım.

— Aferin Ayşe, çok şeylere dikkat etmişsin. Değişiklikler gözünden kaçmamış. Yazın bunları görmediğin için, bu fark aklında iyi kalmış.

Ali parmak kaldırdı. Öğretmen söz verdi:

— Günlerin kısalması, ortalığın kararması da var. Sonra, Ayşe hiç pazara gitmemiş galiba! Nerede ise adını bile unuttuğum, tâ geçen yıl gördüğüm yemişler ortaya çıkmış.

— Öğretmenim, ben oyunlarımızdaki değişmeleri de bunlara katacağım. Çember, topaç, çevirmezdik, saklambacı da pek seyrek oynardık. Körebe, köşe kapmaca bu günlerde pek aradığımız oyunlar arasında, dedi.

Sonra sözlerine şunları ekledi:

— Sonbahar geldi de ondan!

Öğretmen :

— O halde hepiniz sonbaharın gelişini gösteren birçok şeyler biliyorsunuz. Size bir ödev vereyim, bunu bana yazı ile yazın, Türkçe dersinde okuruz.

"Biz sonbaharın gelişini nelerden anlarız? Sizin gözünüze ne gibi değişiklikler çarptı? Bunları sıra ile yazın."

Zil çaldı. Öğretmen:

— Haydi gelin, sonbahar oyunları oynıyalım, dedi.

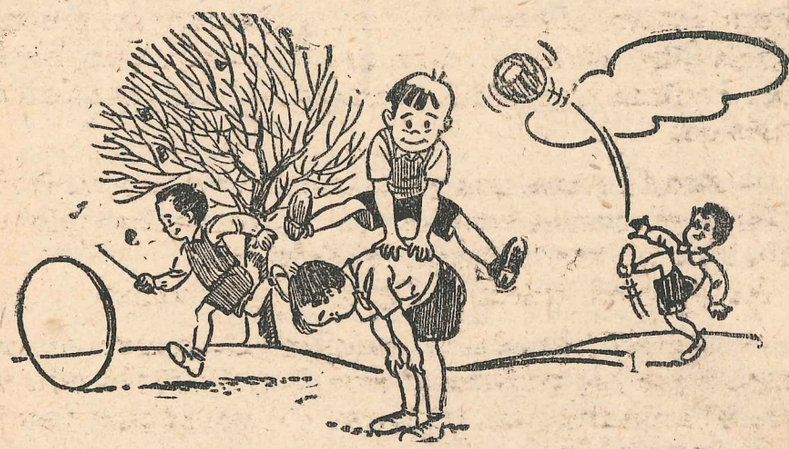

SONBAHAR GELİNCE

Her dal boynunu bükmüş
Diyor: "Düştü" yaprağım.
Yapraksız, yeşilliksiz
Bilmem ne yapacağım?

Leylek, kırlangıç diyor!
"Çok kalırsak üşürüz.
Allahaısmarladık,
Bahara görüşürüz."

Rüzgârlar da sertleşti,
Güneş erken kaçıyor.
Cember, topaç, körebe
Bize kucak açıyor.

Ayvayla, nar da çıktı
Hava biraz serince.
Her şevde değisme var
Şu sonbahar gelince!

BİLGİ DEMETİ :

★ Sonbaharda havalar soğuyor. Yazın sıcağına aldanıp, eskisi gibi hafif giyinenler, soğuk alıp hastalanabilirler.

★ Çarşı, pazardan alınan meyvaların yıkanmadan yenmemesi lâzımdır. Bu meyvalar her çeşit sularla beslenir, geçici hastalıklar taşır. Onun için iyi yıkanmadıkça hiç birini yememelisin.

★ Topaç, çember çevirenler, dikkat etmezse yerlerin pisliğini alan ellerini yüzlerine, ağızlarına sürer, hastalığa tutulurlar. Oyun oynamalı, fakat el iyice yıkanmadan hiç bir şeye el sürmemeli, hiç bir şeyi ağza götürmemelidir.

★ Çarşıda, pazarda alış veriş yaparken gürültü etmemeli, pazarlığa girişirken kavga çıkarmamalı. Bir yolsuzluk olursa, bir haksızlığa uğranılırsa, oralarda dolaşan memurlara haber vermelidir.

2—PAZARDA SONBAHAR

DÜN PAZARAGİTTİM :

Mahallemizde pazar kuruldu. Annem beni pazara yolladı. Elime çantamı aldım. Önce meyva pazarına gittim. Komşumuz Ali dayı meyva sergisini açmış.

— Gün aydın Ali dayı, pazarola, dedim.

— Sağ ol küçük bayan, hoşgeldin. Söyle bakalım ne istiyorsun, dedi.

Ali dayının meyvaları pek güzeldi. Bir kilo elma, bir kilo nar, bir de kocaman kavun aldım.

— Bu ne bolluk Ali dayı, bütün meyvalar pazara çıkmış, dedim. Ali dayı güldü:

— Küçük bayan, pazarımıza sonbahar geldi, bu bolluk uzun sürmez. Kış gelince bunların hiç birini bulamıyacağız, dedi Ali dayı.

— Hoşça kal Ali dayı, dedim.

Çantamı eve kadar güç taşıdım. Pazar yeri bugün çok kalabalık. Yollar, meydanlar insandan geçilmiyor.

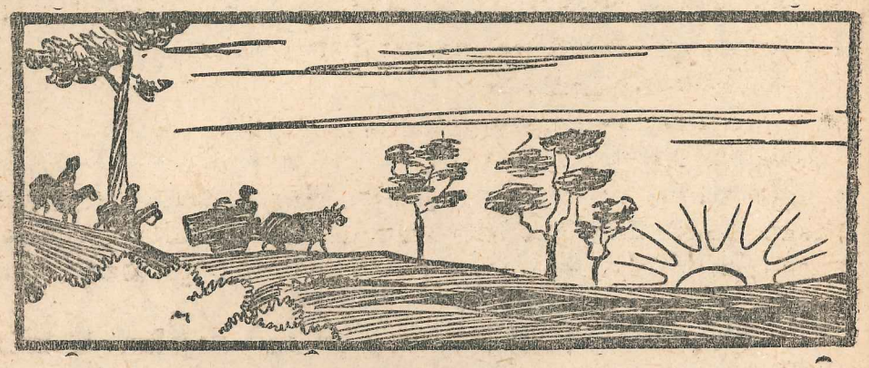

PAZAR YERİNDE GÖRÜLENLER:

Her salı günü, kasabamızda pazar kurulur. Pazara, yakın köylerden akın akın köylüler, satıcılar, alıcılar gelir. Tahıl pazarı bizim evin karşısındadır. İşte tahılcı Ali dayı müşterisi ile yine pazarlık yapıyor. Köylü kadınlar, köylü dayılar da eşeklerine binmiş pazara geliyorlar. Getirdikleri, yağ, yumurta, yoğurt ve tavukları satacaklar. Yerine şeker, basma, tuz, gaz alacaklar. Her salı günü kasabamızın pazarı böyle kalabalık olur.

Şimdi sonbahardayız. Kestane, ceviz, ayva, nar, üzüm, kızılcık sonbahar meyvalarıdır. Meyva pazarına öbek öbek, yığın yığın meyvalar dolmuş. Sebzelerin de, nerede ise sonu gelecek. Patlıcan, biber, domates yakında tükenecek, onların yerine kış sebzeleri çıkacak. Sebze ve meyva pazarı, zahire pazarının hemen yanıbaşında kurulur.

Bizim pazarımızın her yerinde başka satıcılar var. Sebze ve meyvacılar şu kenarda, hayvan pazarı onların yanında, tahıl pazarını işte görüyorsunuz. Yağ, baharat satanlar da öteki baştadır.

Pazar çok kalabalık olur. Satıcılar, hamallar, müşteriler, polisler, belediye memurları, uzak köylerden gelen köylüler, çocuklar, pazar yerini doldurur. Satıcılar bağırarak mallarını methederler.

— Kestane kebap!

— Kemer patlıcan, dolmalık biber!

— Turşuluk hıyar var.

Ne kadar da çok mal gelir. Her malın satışı da başka başkadır. Bazıları kilo ile tartılarak, bazıları metre ile ölçülerek, bazıları tane ile, sayılarak satılır.

Akşam üzeri pazar yavaş yavaş dağılır. Sesler gittikçe azalır. Satıcılar:

— Akşam pazarı, akşam pazarı diye müşterilerini bir defa daha çağırırlar. Sonra kalan mallarını toplyıp araba ve hayvanlarına yüklerler. Evlerine köylerine dönerler. Her haftanın salı günü kasabamızda hayat hep böyle canlıdır.

PAZARDA GEZİ:

Pazar yerine gittik:
Her taraf meyva, sebze..
Ayva, ceviz, kestane
Nar da sattılar bize.

Sonra havuç, pırasa
Patates satın aldık.
Geç vakitlere kadar
Pazar yerinde kaldık.

Yumurtayı severim.
Tazesini aradık.
Bitirdik bu işi de,
Bizim kasaba vardık.

Cengellerde asılı
Buz gibi sığır, koyun.
Etten canlıyanlara
Kasap yapamaz oyun.

Kuzu, kıvırcık, dağlıç;
Etlerin en güzeli.
Kasaba giren insan
Bu etleri bilmeli.

Köy okulları için :

PAZAR HAYATI

"Köy çocuğundan şehir çocuğuna"

Ben bir köy çocuğuyum. Biliyorum ki, şehir ve kasaba çocuğu benim kardeşimdir. O benim için, ben onun için, daha doğrusu ikimiz de vatan için çalışıyo-

ruz. Pazara getirdiğim yumurtalar, yağlar, erişteyle tarhanalar, bakraç bakraç yoğurtlar, tavuklar, piliçler bilsen ne kadar uzaktan geldi..

Köyümüzün, pazara giden yolu pek bozuk. Bundan daha iyisi de var. Arabalar o yoldan kasabanın pazarına pazar eşyası taşıyor, amma, yol çok uzun.. Biz kısa yoldan gidiyoruz.

Çok yağışlı havalarda geçilmez bir hal alıyor. O vakit uzun yoldan gidiyoruz. Buna da bin şükür. Anam anlatıyor, daha birkaç yıl önceye kadar bu yol da yokmuş. Kışın köyümüzden kasabaya giden olamazmış.

Yollar meğerse insanlar için ne kadar önemli imiş. Yol yapımına, yol bakımına canla başla sarılmak lâzım. Öğretmenim bunu ne kadar doğru söylüyor

Köyümüzün pazar yeri 4 saatlik kazadadır. Biz her hafta perşembe günü, gün doğmadan yola çıkar saat onda ancak kasabaya varırız.

Pazar yeri hemen kazamızın kıyıcığındadır. Muhtelif köylerden gelen köylüler, arabalarını, atlarını bir köşeye çeker, mallarını pazar yerine yığarlar.

Biz pazar yerine yukarıda saydıklarımızı getiririz. Pazardan da iğne, iplik, çeşitli giyimlik kumaşlar, gaz, kibrit, sigara, kalem, defter, gazete, kâğıt vesaire.. gibi köyde bulunmayan şeyler alır, köyümüze döneriz.

3—KIŞ HAZIRLIKLARI

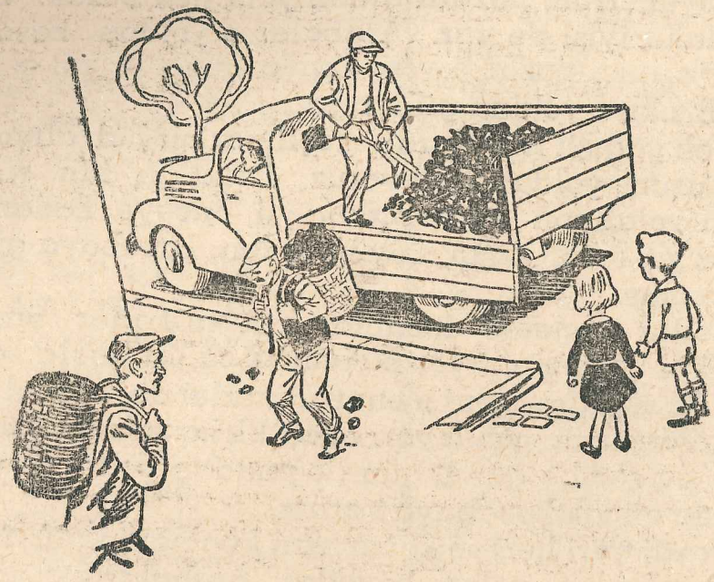

İlk hazırlık

I

Öğretmen günaydın dedi, sınıfa şöyle bir göz attı:

— Bugün okul bahçesinde bir değişiklik gördüm. Bir kamyon bahçeye birşey boşaltıyor.

Parmaklarımız kalktı:

— Kömür geldi. Yarın da odun gelecekmiş. Okulumuz kış hazırlığına başladı, dedik.

Öğretmen :

— O halde sırası gelmişken kış hazırlıklarını konuşabiliriz çocuklarım: Siz de ona göre hazırlıklara katılırsınız. Bu hazırlıkların neden, niçin yapıldığını öğrenirsiniz. Kış hazırlıklarımızı ikiye ayıracağız:

1 — Isınmamızla ilgili işler ve araçlar.

2 — Giyinmemizle ilgili işler ve araçlar.

Bu iki önemli bölümü karıştırmamak, eksik öğrenmemek için sizinle birlikte bir plân yapalım. O plâna göre bilgilerimizi tamamlayalım, olmaz mı? dedi.

"Sevgili öğretmenim, senin düşündüğün elbette daha iyi!" diyecek olduk. O, herkesin de bunu demek istediğini anlamış gibi gülüyordu.

ISINMAMIZI SAĞLAYAN ARAÇLAR:

Önce tahtaya ve sonra defterlerimize şu notları kaydettik:

1 — Evlerde sobaların kurulması, mangal ve ocağın hazırlanması.
2 — Yakacaklarımızın satıldığı yerler, evlere taşınması.
3 — Yakacaklarımız: Taş kömürü, linyit kömürü, ağaç kömürü, odun
4 — Ağaç kömürü ve maden kömürü nasıl elde edilir?
5 — Odunların çeşidi, yakmaya en elverişli olanı nasıldır?
6 — Bacaların temizliği, temizlemenin önemi?
7 — Okulun odun ve kömürünü kim alır?
8 — Kışlık yiyeceklerden neler vardır?
9 — Odun ve kömürü niçin dikkatli, idareli kullanmalıyız?

GİYİNMEMİZİ SAĞLAYAN ARAÇLAR:

1 — Giyeceklerimiz her zaman aynı mıdır? Kışa göre giyecekler: Yün fanilâ, çoraplar, eldiven, palto, başlık, kışlık elbise, kışlık kundura.

2 — Eskilerin onarılması, yenilerin yapılması için gerekli araçlar: İğne, tığ, dikiş makinesi, çeşitli iplikler: "pamuk, yün, bunların renkleri."

GÖZLEM ÖDEVİ

a) Bir elbiseci dükkânında neler görürüz? Dükkânın dıştan ve içten görünüşü, burada satılanlar ve fiyatlar; kışlık alış verişler, "elbise, palto."

b) Bir terzi dükkânında gözlem: Dükkânın içten, dıştan görünüşü, terzilerin kullandığı araçlar: "Mezura, çeşitli kumaşlar, iğneler, iplikler, dikiş makinesi, ütü."

c) Elbise, palto provası. Bir elbise "palto" kaça dikiliyor? Paltoluk kumaşımızın bir metresinin fiatı?

d) Kunduracı dükkânında aynı şekilde gözlem: Kunduracının araç ve gereçleri.

e) Şapkacı dükkânında gördüklerimiz.

3 — Giyeceklerimizin uzun zaman dayanması için nelere dikkat etmeliyiz? Güve vesaireden nasıl korumalıyız?

4 — Giyimde tutum nasıl olur?

İş ve Çalışma :

Şimdi işimiz, buna göre bilgi toplamak, gözlemlerden edindiklerimizi defterimize not etmek ve böyle bir hazırlıkla sınıfa gelmek olacak.

Sınıfta bundan sonra bütün iş bizde. Bulduklarımızı, öğrendiklerimizi teker teker anlatacağız. Öğretmenimiz de bunları kâh bilgi vererek, kâh soru sorarak tamamlayacak.

Hülâsa: Kışa tam bir hazırlıkla giriyoruz demektir.

II

ELBİSECİDE

Annem bana kışlık çamaşır dikiyor. Babam da bir palto alacak. Kardeşimin ayakkabıları delinmiş. Mahallemizdeki kunduracıya onartmaya verdik. Babam da kendisini bir çift ayakkabı ısmarladı. Ağabeyim bu yıl Üniversiteye başlıyor. Babam ona bir kat elbise diktiriyor. Kumaşın metresine 52 lira verdi. Terziye götürdü. Terzi bunları dikmek için 90 lira alacak.

Terzi Dükkânında:

Öğretmen bize gözlem ödevi verdi. Ağabeyimin (prova) sına gitmişken bu ödevin sorularını da öğrendim.

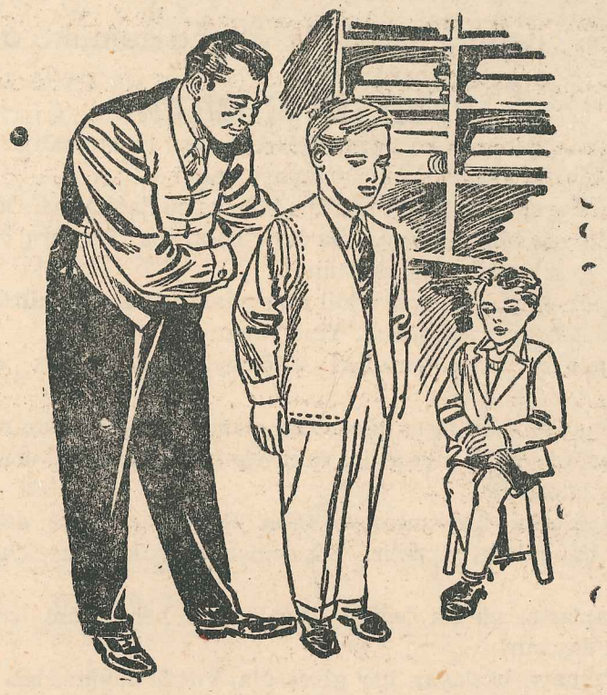

Mahallemizin terzisini ve öğrendiklerimi size kısaca anlatayım:

İki katlı bir evin, alt katında bir odacık. Uzun bir masa var. Köşede büyük bir dikiş makinesi duruyor.

Büyük masanın üzerinde bir muşamba şerit gördüm. Bunun adı mezure imiş. Terzi, ağabeyimin ölçüsünü bununla aldı. Bu masada büyük bir ütü duruyor. İki tane de yastık gibi bir şey var. Bunlar da ceket ütüsü için altlıkmış.

Duvarda, bir çerçeve içinde, çeşitli elbiseler giymiş adam resimleri asılı. Bunlar da modelmiş.

Dikiş iğneleri, renk renk iplikler de gördüm. Boylu boyunca bir aynanın iki yanında askılarda, kimisi, bitmiş, kimisi eksik, elbiseler...

Masanın bir köşesinde de katlanmış iki kumaş.

Bizim önlüklere benzeyen ince kumaşlar. Bunlar elbiselere astar olacakmış.

Bu astarların; kumaştan daha ucuz olduğunu biliyordum.

Astarı yüzünden pahalı lâfı, ne demekti acaba?

Düşünüp kalmışım.

FAYDALI BİLGİLER

Giyecek, kullanacak ve yiyeceklerimizi nasıl kullanmalıyız ki çok dayansın? Şu bir kaç bilgiden faydalanmaya çalış:

★ Soba borularını sık sık temizle. Sobaya su damlatma. Odun korken zorlama. Kömürü kürekle ve yavaş koy. Bastırma. Bunlara önem verirsen borular ve soba daha çok dayanır.

★ Kömür yandıktan sonra kül arasındaki yanmış kömürleri bir araya topla. Yıka, tekrar sobaya at. Yine yanar.

★ Kömür kızarınca borudaki düğmeyi kapa. Tozları topraklarla beraber at.

★ Odunun en iyisi meşe ağacından olanıdır. Ateşi dayanıklıdır.

★ Odununu, kışlık yiyeceğini vaktinde bol bol al. Hem ucuz, hem iyisinden almış olursun.

★Giyeceklerini kirletmemeye çalış. Sık sık çamaşır değiştir. Ter çamaşırlarınızı çabuk yıpratır. Sık değişir ve yıkatırsan yıpratmamış olursun.

★ Çoraplarını sık sık değiştir. Ayaklarını her akşam yıka. Çorap uzun zaman dayanır.

★ Yırtılmaya başlayan her giyeceğin, yırtık büyümeden onartılmasını sağla. Eskimiş, fakat çok temiz elbise, kirli fakat çok yeni elbiseden daha iyidir. Yeni elbise giymek, iyi bir şey amma, temiz, yırtıksız ve söküksüz elbise giymek yamalı olsa da çok daha iyi şeydir. Tutumlu insanlar böyle yapar.

★ Sulara basma, çamurdan gitme, ayak'kabılarını kendin sık sık boya, çok dayanır. Ayakkabının yırtığını büyütmeden onart.

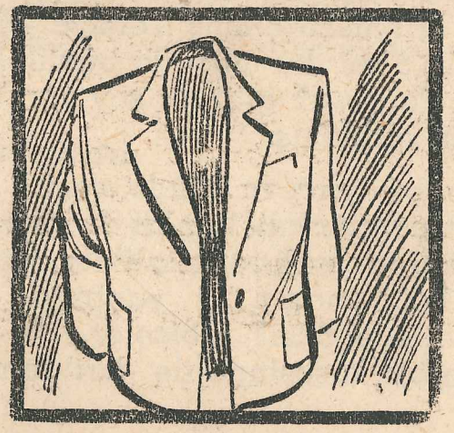

EVDE KIŞ HAZIRLIKLARI

Evdekiler bir oldu
Halı, kilimi yaydık.
Şu soba kurulsa da
Soğuktan kurtulsaydık.

Hele şükür kömür de
Yerleşti kömürlüğe.
Alınmadık üç çeki
Odun kaldı geriye.

Küplerle kavanozlar
Kışlık tursuyla doldu.
Tarhana, bulgur, soğan
Eksikti, tamam oldu.

Daha dün boyamıştık
Boruları tertemiz,
Bugün kurduk sobayı
Ne yanıyor görseniz!

BİLMEDİĞİMİZ TUHAF ŞEYLER

Dünyamızdaki bütün insanlar hep bizim gibi mi giyiniyor sanıyorsunuz? Dünyamızın insanları her yerde başka başka giyinirler. İşte Afrikalı şu küçük Kokota'ya bakınız. Sanki çırıl çıplak! Üstünde sadece ağaç yapraklarından yapılmış kısa bir etekliği var. Paltosu, ayakkabısı, şapkası yok diye hiç üzülmez; çünkü onun yurdu Afrika'dır. Onun yaşadığı yerler bizim yazlarımız gibi sıcaktır. Onların evleri de sazdan yapılmıştır. Sizin de yazın deniz kenarında böyle yarı çıplak gezdiğiniz olmuyor mu?

Fakat bir de şu Eskimolu yavrunun giyinişe ba-

kınız. Zavallı Kula evinde ne kadar elbisesi varsa üst üste giymiş. Ne yapsın, çok üşüyor. Onun yerinde siz olsaydınız daha da çok üşürdünüz. Çünkü Eskimo'ların yurdunda kar hiç eksik değildir. Onların evleri bile buzdan yapılmıştır. Hiç buzlar diyarında yaşanırda çıplak dolaşılır mı? Onun için bu yavrucak bütün bir yıl hep böyle kalın kürkler, deri elbiseler, gocuklar içinde dolaşır.

Ya şu Çinli Ting - Çing'e ne dersiniz? Onun elbiseleri ne Afrikalı küçüğün, ne de Eskimolu yavrunun elbiselerine benzemiyor. Onun elbiselerine bakarak bu yavrunun yurdunda havaların bizim yurdumuz gibi ılık gittiğini söyliyebiliriz.

Bir de arkadaşlarınızdan Ayşe'nin giydiklerine bakınız. Ayşe'nin giydiği, hepimizin giydiği gibidir. Çünkü o Türkiye'lidir.

Türkiye dünyamızın en güzel yeridir. Türkiye'mizde her mevsimin havası birbirinden başka başkadır. Biz kışın kalın, yazın ince giyiniriz. Mevsimlere göre giyeceklerimizi çoğaltır, azaltırız.

Afrikalı küçük her mevsim yaz içindedir. O sadece ağaç yapraklarından yapılmış etekliğini takar.

Eskimolu yaramaz her zaman kalın elbiseler giymelidir. Çünkü onun yurdunda soğuklar hiç eksik olmaz. Dünyamızın her yerinde insanlar başka başka

giyinirler. Giyinişlerini sıcağa, soğuğa, mevsimlere göre ayarlarlar.

Siz her mevsim neler giydiklerinizi ayrı ayrı sayabilir misiniz? Kışın kalın, yazın hafif giyinmemizin sebeplerini söyliyebilir misiniz?

SORULAR

★ Bunların hangisi terzide, hangisi kunduracıda bulunur? Terzide bulunanların altını çiz:

★ Mezure, çekiç, çivi, makas, dikiş makinesi, sabun, kerpeten, ütü, mum, iplik, iğne, yüksük, model, deri, toplu iğne, kumaş cetvel, kösele, manken.

★ Aşağıdaki sözlerin doğru olanlarını evet, yanlış olanlarını hayır, diye cevapla:

1 — Elbisemizi kunduracı diker :
2 — Tiftik yünü koyundan alınır :
3 — İpeği ipekböceği yapar :
4 — Kışın kalın elbiseler giyeriz:
5 — Keten kumaşlar sıcak tutar :
6 — Pamuk bir bitkidir :
7 — Kışın beyaz elbiseler giyeriz :
8 — Koyun, yün verir :
9 — Eskimoların yurdunda çıplak gezilir :
10 — Baharda yünlü elbiselerimizi çıkarırız :

Giyeceklerim

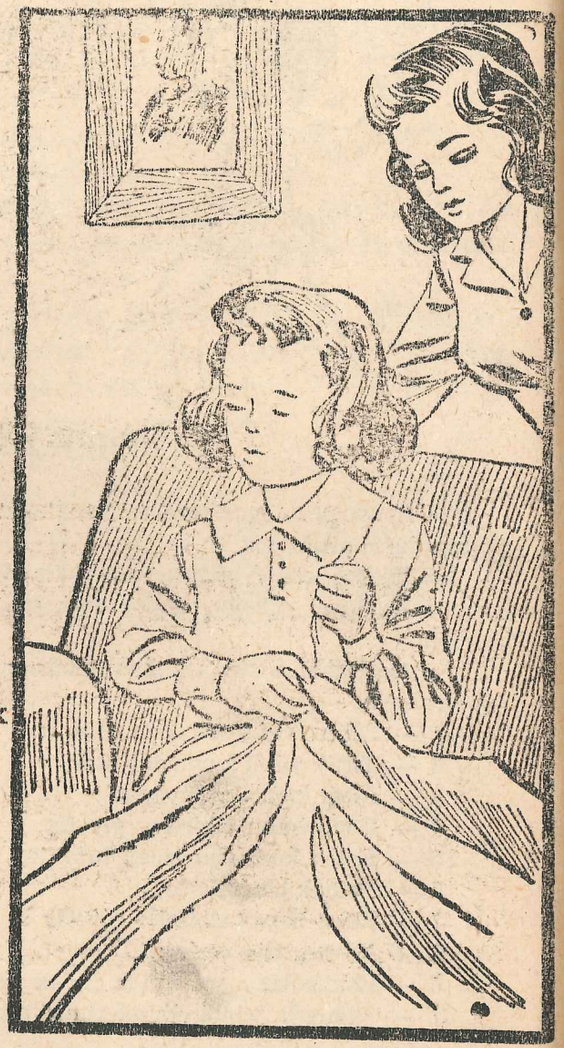

Annem dedi ki: Kızım
Önem ver giyimine.
Kazağını unutma
Soğuk başladı yine.

Sarı - siyah jilemi
Annem kendisi ördü
Bütün sınıf beğendi,
Öğretmenim de, gördü.

Babacığım da bana
İskarpin aldı kışlık.
Yün çorabı çektim mi
Kıştan hiç korkmam artık

Temiz kullanılan şey
Dayanır uzun zaman.
Giyeceği eskitmez
temiz temiz kullanan.

NURİNİN MEMLEKETİ

Nuri, güney vilâyetlerimizden birinin en büyük şehrinde doğdu. İlkokula orada yazıldı. Sonra İstanbul'a geldi. Buradaki ilkokullardan birine girdi. Nuri'nin doğduğu, yıllarca yaşadığı şehir çok sıcaktı.. Bütün güney vilâyetlerimiz gibi burada da hava bütün yıl soğumazdı, biraz serinlerdi, o kadar. Bol bol yağmur yağardı.

Nuri'ler İstanbula taşındıkları zaman Mevsim yazdı. Nuri. İstanbul'un yazını kendi şehrinin yazı kadar sıcak bulmadı. İstanbul hem daha kuzeydeydi, hem de deniz kıyısındaydı. Yazın en sıcak havalarda bile denizi serinlik veriyordu.

En sıcak yaz günlerinin akşamlarında denizlerden esen hafif rüzgârlarla ortalık tatlı bir serinliğe; daha doğrusu, ılıklığa kavuşuyordu. Nuri, böyle zamanlarda güneyde doğup büyüdüğü şehrin sonbaharlarını hatırlardı. Orada bu ılıklık ancak sonbaharda olurdu. Nuri, kış diye de bir mevsimin olduğunu biliyordu. Fakat bu mevsimi hiç yaşamamıştı. Çünkü doğduğu şehirde kış olmazdı.

Nuri'nin doğup büyüdüğü şehirde, boydan boya pamuk tarlaları uzanır. Büyük topraklarda pamuk yetiştirilir. şehirdeki fabrikalar bu pamuğu işlerdi.

İstanbul'un yaz ayları bitip de sonbaharı gelince burada da yğamurlar yağmağa başladı. Fakat bu yağan yağmurlar serindi, soğuktu. Halbuki Nuri'nin memleketinde sonbaharda yağmurlar ılık ılık yağardı.

İstanbul'da sonbahar mevsimi ilerledikçe, havalar da gitgide daha çok serinliyordu. Nuri hafiften üşümeğe bile başlamıştı.

Nuri'nin, beş yaşında bir kız kardeşi vardı. Adı Ayşey'di. O da Nuri gibi üşümeğe başlamış, annesi iki çocuğuna daha kış gelmeden kalınca elbiseler giydirmek zorunda kalmıştı.

Nihayet sonbahar bitti. Kış geldi. Havalar çok soğudu. Nuri'yle Ayşe, evde sobanın yanından ayrılamıyorlardı. Nuri'nin gittiği okulda da sobalar çoktan yanmıştı.

GÖKYÜZÜNDEN YAĞAN PAMUK

Nuri bir sabah uyandığı zaman ortalığı bembeyaz buldu. O gece kar yağmıstı. Nuri karın ne demek olduğunu biliyordu, okulda okumuştu. Fakat karı ilk defa görüyordu.

Aşağıya indiği zaman kızkardeşi Ayşe'nin pencereden baktığını gördü. Kızcağızın hem sevinçli, hem

şaşkın bir hali vardı. Nuri'yi görür görmez haykırdı:

"— Ağabey, Nuri ağabey, bak gökten pamuk yağmış yerlere."

Nuri güldü: "Ayşe, dedi, yerlere yağan şey pamuk değil, kar."

"— Kar ne demek Nuri ağabey?" "Kar, donmuş sudur, Ayşe". Ayşe bu söze inanmadı.

"— Hiç te suya benzemiyor'.. Nuri:

"— Karın su olduğunu şimdi sana göstereceğim" dedi. Paltosunu giyerek sokağa çıktı. Kendisi de karı gerçekten ilk defa görüyor, karın üstüne ilk defa basıyor, kara, elleriyle ilk defa dokunuyordu.

İki avucunu karla doldurdu. Eve döndü, karı bir tencereye koydu ve Ayşe'nin yanına geldi. Ayşe; tencerede kara dokunduğu zaman, korkarak haykırdı. Elleri üşümüştü.

Nuri, karla dolu tencereyi sobanın üstüne koydu. Ayse, ne olacak diye merakla bakıyordu. Tencerede ki kar erimiş su haline gelmişti. Nuri:

"— İşte gördün ya, Ayşe dedi, kar ısındı, çok geçmeden su oldu. Tencere suyla doluverdi. Ayşe inanmıştı. Nuri, Ayşe'yi pencere önüne götürdü.

"— Şu karşı saçaktan sarkan şeylere bak!" dedi. Ayşe:

"— Aaa; orada uzun uzun cam parçaları sarkıyor". Nuri:

"— Hayır, onlar cam parçası değil, buzdur" dedi.

"— Buz ne demek ağabey?"

Nuri, karla dolu tencereyi sobanın üstüne koymuş, dokunmamıştı. Fakat buzun ne olduğunu okulda okumuştu. "Buz, dedi, donmuş kardır. Kar donunca buz olur." Ayşeyle Nuri böyle konusurlarken sobanın üstündeki tencerede su fıkır fıkır kaynamağa, buharlar

çıkarmağa başlamıştı. Nuri, buharı Ayşeye göstererek: "bak, dedi, kar ısındı, eridi, su oldu, su kaynadı buhar oldu." Bu esnada dışarda kar tekrar yağmağa başlamıştı. İki çocuk, yağan karı seyretti, Nuri, yine okulda öğrendiklerine dayanarak: "Ayşe, dedi, bak, kar iri pamuk taneleri gibi düşüyor gökten. Karın böyle yağışına "lâpa lâpa yağmak" derler. Kar böyle iri iri, lâpa lâpa yağdığı zaman hava oldukça ılık demektir. Yağan kar çabuk erir. Bir de tipi olur. Kar tipisi oldu mu, bir yandan rüzgâr eser, bir yandan kar öyle sık sık yağar ki, göz gözü görmez. Sanki soğuk bembeyaz bir karanlık ortalığı kaplar. Karın sulu sepken yağışı vardır. Böyle yağdığı zaman yerleri kar tutmaz. Karın bir de kuşbaşı yağışı vardır. Bulgurcuk şeklinde yağdığı da olur. Böyle yağdığı zaman taneleri çok serttir, küçücük buz parçaları gibi bir şeydir. Çabuk erimez:"

Nuri'nin sözlerini Ayşe saygıyla dinliyordu. Nuri sanki Ayşe'nin bu halini anlamış gibi:

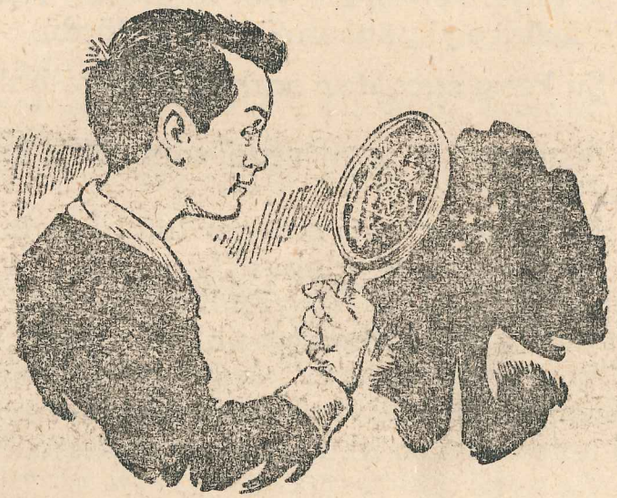

"— Dur bak dedi, sana bir şey daha söyliyeceğim. Büyüteç denilen âletler vardır. Bir şeye bununla baktığımız zaman o şeyi çok, ama çok büyümüş bir halde görürüz. İşte kar tanelerini, siyah bir bezin üstüne düşürüp onları bir büyüteçle seyredersek ne görürüz biliyor musun?" Ayşe:

"— Nereden bileyim ağabey?" dedi. Nuri sözüne devam etti:

"— Kar tanelerini, büyüteçle seyrettiğimiz zaman, onları bir çok güzel şekillerde görürüz. Kimisi yıldız gibidir, kimisi beş köşe, kimisi altı köşe, kimisi yaprak damarları gibidir, kimisi de fırıldak gibidir. Dantelâya benzeyenleri de vardır."

Ayşe: "— Ah ağabeyciğim, dedi, bir büyütecimiz olsa da hep bunları görsek."

Derste öğretmen de kardan bahsetti: "Çocuklar dedi nehirler, dereler, denizler, kaynaklar, göller, duman, bulut, yağmur, kar, dolu, buz, bütün bunların hepsi sudur. Demek ki, su bize böyle çeşit çeşit görünür."

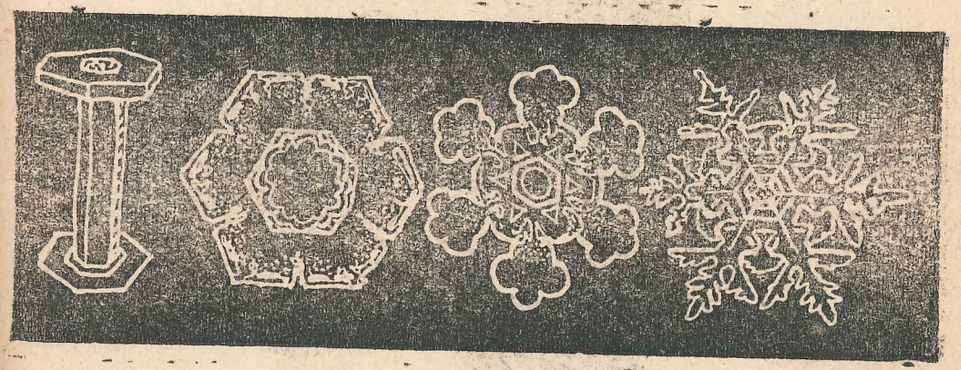

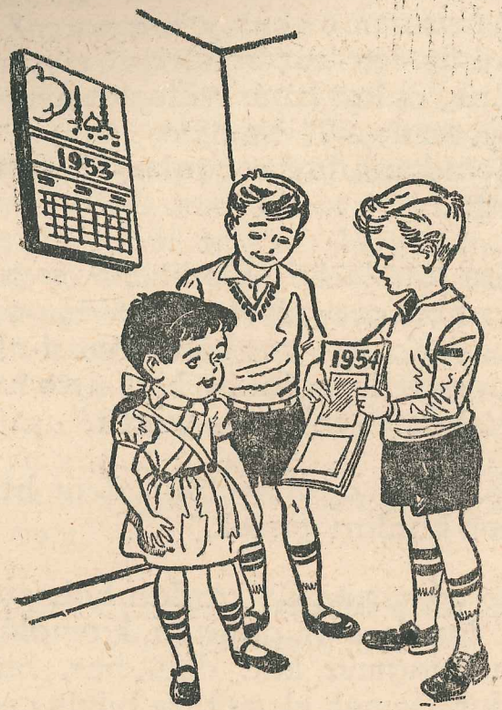

BİR YILBAŞI SONU

Yılbaşı gecesi çok eğlenmiştim. Arkadaşım Mehmet'le yeni yılın ilk gününde buluştuk, birbirimize eğlencelerimizi, hediyelerimizi anlattık. Bu sırada yanımıza Sevim de geldi.

Sevim de ikinci sınıfa gidiyordu. Fakat soğuk algınlığından, bir haftadır hasta idi. Okula gitmemişti. Halbuki ben ve Mehmet yeni yılı, ayları günleri, iyice

öğrenmiştik. Sevim bize rica etti. Biz de bildiklerimizi anlattık.

— 1958 yılı bitti. 1959 yılındayız. Bugün tam 12 ay geçti demektir..

— Bu 12 ay dediğiniz nedir? İsimlerini sayar mısınız?

— 12 ay bir yıldır. Sıra ile şöyle sayılır. Ocak, Şubat, Mart, Nisan, Mayıs, Haziran, Temmuz, Ağustos, Eylül, Ekim, Kasım, Aralık.

Bir ayda otuz gün vardır:

Mehmet söze karıştı.

— Ben de sana günü anlatayım.

Şimdi vakit öğle. Yarın öğleye kadar geçen zamanı düşün. işte bu bir gündür. Güneşin doğuşundan batışına ve sonra tekrar doğuşuna kadar geçen zaman da yine bir gün demektir. İşte bir ayda böyle tam otuz tane gün vardır.

Sonra Sevime haftayı tanıttık.

— Yedi günü sıra ile yanyana koymuslar, buna hafta demisler. Demek ki bir hafta 7 gündür ve yedi günün de isimleri ayrı ayrıdır.

Günleri sayalım:

— Pazartesi, Salı, Çarşamba, Perşembe, Cuma, Cumartesi, Pazar··· Sevim: Her ay 30 gün değildir, diye aklımda bir şey kalmış, doğru mu?

— Evet her ay 30 gün değildir. Bazı aylar 31 gündür.

— Hangi ayların 31 gün olduğunu nasıl anlarız?

— Bunun için güzel bir oyun vardır. Söylersem hiç unutmazsın. Kulaklarla burun 31 i gösterecek gözlerinde 30 gün sayılacak. Sıra ile sayarsan kulak ve buruna rastlıyan aylara31, gözlerine rastlıyan aylara 30 gün diyeceksin. Yalnız unutmıyacağın birşey vardır: Saymağa başlarken Marttan başlıyacaksın.

Gel birlikte sayalım, önce sağ kulaktan başlıyalım.

Sağ kulak Mart, sağ göz Nisan, burun Mayıs, sol göz Haziran, sol kulak Temmuz.

— Ne güzel şey bu, en sonra kulak da bitti, göz de... Ama aylar bitmedi?

— Yok zararı, tekrar sağ kulağa geç. Ayların sırasını şaşırma. Saymağa devam et. Yine sağ kulak Ağustos, sağ göz Eylül, burun Ekim, sol göz Kasım, sol kulak Aralık. Tekrar başa geç. Sağ kulak Ocak.

— Tam on bir oldu..

Mehmet:

— Bir de cüce Şubat, on iki ay.

Görüyorsun ya: Mart, Mayıs, Temmuz, Ağustos, Ekim, Aralık ve Ocak ayları 31 gündür, geri kalanlar da 30 gündür.

— Ben de sana yıl başından başlıyarak başka oyun göstereyim. Sevim:

Parmaklarını aç. Baş parmağını saymıyacaksın. Yılbaşından, yani ocaktan ve küçük parmaktan

saymağa başla. Parmaklarının rastladığı aylar 31 gün, parmak aralarının rastladığı aylar da 30 gündür. Dikkat et. Sayıya katılan dört parmakla, 3 de aralığıdır. Yine Mehmet'in 31 gün olarak saydığı aylar aynı çıkacaktır.

Sevim öğrendikçe öğrenmek istiyordu. Sonra devam etti:

— Peki, vaktimizi, günümüzü ne ile anlarız?

— Saatle, takvimle, dedik.

— Evin duvarına astığımız, her gün bir tanesini yırtıp attığımız kâğıt tomarının adı takvimdir. Her kâğıdın üzerinde, o günün adı, hangi ay ve o ayın kaçıncı günü olduğu yazılıdır. Bizim takvimde iki de küçük saat resmi ve altında rakamlar vardır.

Mehmet:

— Onlar da günün bölümlerini gösterir. Güneş kaçta doğar, öğle, ikindi, akşam kaçta olur? Onlar yazılıdır.

Bizi ısıtan güneş, her gün aynı saatte doğmaz, aynı saatte batmaz. Onun için de günün bölümleri çok az bile olsa her gün değişiktir. Takvimdeki saatler her günkü değişikliği gösterir.

Gene ben sözü tamamladım:

— Takvimler çeşitli olabilir. Duvar takvimi, masa takvimi, cep takvimi. Duvar takvimi de 2 çeşit olur. Ya ayın her günü için bir kâğıt asılır, yahut bir aylık kâğıt üzerine günler hafta hafta sıralanır. Masa takvimlerinde, gün, ay ismi vardır. Boş yerlere de notlar

yazılır. Cep takvimleri de cep defteri gibidir. Günlük işler, anılar yazılır.

— Yarın geleceksen daha öğreneceklerin olacak dedi. Vakit geçmişti. Evlerimize gittik.

YENİ YIL

Yeni bir yıla girdin
Gözün aydın çocuğum.
Koca bir yıl devirdin
Benim güzel boncuğum.
Geçen yılı hatırla
Neler öğrendin düşün
Her yıl artmalı bilgin,
Yükselmeli görüşün,
Gözlerin kanat taksın
Kalbin uçsun sevinçten
işine, ödevine
Sımsıkı sarıl içten.
Yapacağın işi bil
Tam bir plânla çalış.
Plânlı çalışmaya
Daha şimdiden alış.
Bugünkü işlerini
Hiç yarına bırakma.
Birini bitirmeden
Bir yenisine bakma.

Geçen elli sekiz yıl
Senin için hız olsun.
Elli dokuz yılı da
Başarılarla dolsun.

YAZMA ÖDEVİ:

1 — Geçen yılı düşün. Senin için çok önemli olan bir olay varsa anlat. Bu olay, yıldönümü, bir acı, bir sevinç, bir rastlama olabilir. programa koy, yahut evinizde babanın, annenin yeni yıl için düşüncelerini öğren ve yaz.

MEVSİMLER

(Bir perdelik sınıf piyesi)

Ayşe :

Beyazlara bürünmüş,
Selâm durmuş ağaçlar.
Dere, tepe; yeşillik,
Türkü söylüyor kuşlar.
Kaval, kuzu sesleri
Dolduruyor ovayı,
Eğer hatırladıysan
Bana say bu üç ayı.

Emine :

Bunların olmasına
Daha pek çok zaman var.
Bu mevsimi kim bilmez:
Onun adı: İlkbahar.
Mart, Nisan, bir de Mayıs
İşte üç ayın adı
Bugün bu üç aydan da
Bize bir şey kalmadı.

Ayşe :
"Taklit yaparak"

Güneş vurmuş başına,
Kıvrılmış ta yatıyor
İnsan böyle günlerde
Gölgeye can atıyor.

Emine :

Bunun da üç ayı var,
Bunun da ömrü pek az.
Başakları sarartan
Soldurtan bu mevsim; yaz.

Ayşe :
Düşer her daldan yaprak
Ağaçlar kalır öksüz.

Emine :
"Hemen tamamlar"
Bir adı sonbahardır;
Öteki adı da güz.

Ayşe :
Artık soramam sana,
Bilirsin son mevsimi:

Emine :
"Soracağını anlamıştır.
Hemen söyler."

Tipi, kar ve fırtına
Keser belki sesimi,
Üşüdü parmaklarım,
Kalsın bu kardan adam,
Buzdan süngü olmuş ta
Alçalmış başıma dam.
Her kuştan, her fakirden
Duyulur bir yalvarış.
Hiç de halden anlamaz
Bu insafsız karakış.

Ayşe — Emine :
Bu dünyanın işine
Pek kolay ermez akıl.
Bahar, yaz, güz bir de kış
Derken biter koca yıl.
"Selâmlayarak çekilirler."

6—DIŞARDA KIŞ EĞLENCELERİ

KARTOPU OYNARKEN

Karlı bir günün hikâyesini 2 nci sınıftan Ayşe yazmış, sınıfta okumuştu. Ayşe şöyle yazıyordu:

"Soğuk bir gündü. Yerler karla örtülüydü. Büyük teneffüste, karla örtülü olan okul bahçesine çıkmıştık.

Hem ellerimizi oğuşturuyor, hem de:

— Ne oynasak diye düşünüyorduk. İçimizden bir kaçı.

— Gelin kartopu oynıyalım!

— Kardan adam yapalım!

— Kızak kayalım, karda boy ölçelim!

— Karda güreşelim, dediler.

Onlar oyun seçerlerken:

— Benden olanlar bu tarafa gelsinler, diye gür bir ses duyuldu. Aydın bir avuç kar almış, top yapıyordu. Bir anda bahçe kartopu ile doldu. Karşıdan karşıya topların biri gidiyor, biri geliyordu. Havada toptan sıçrayan sular, yağmuru andırıyordu.

Birdenbire kartopları durdu. Arkadaşlar bir yere doğru koştular. Ben de koştum. Bir araya toplandık. Herkes birbirine soruyordu:

— Ne var, ne oldu, neden oyun durdu?

Kalabalık aralandı, üç çocuk kollariyle yaptıkları sedyede Mustafa'yı götürüyorlardı. Merakla soranlara Aydın:

— Kartopu kulağına gelmiş, bayıldı, diyordu.

Oyunun tadı birdenbire kaçmıştı, bir kaçı dağıldı, kendi kendine oyuna koyuldu, kardan adam yapmağa, kızak kaymağa, karda boylu boyunca yatmağa başladılar. Ders zili de çalınca sınıflarımıza gittik.

Öğretmen sınıfa girince:

— Bahçede bugün kartopu savaşı olmuş galiba, dedi. Çocuklardan, oyunda olanlar anlattı. Öğretmen de:

— Ben de 4 üncü sınıftan Mustafa'nın yanından geliyorum. Baygınlığı geçti, ama kulağı şişti. Kan toplanmış.

Hepimizin merakı arttı: "Neden olmuş? Kartopu böyle şey yapmaz!" diyorduk. Öğretmen:

— Kartopu yapmaz ama; çok sıkmamak, sulu kardan almamak, hem de içine taş koymamak şartiyle.

Oysa ki bu kartopu sulu kardan alınmış, hem çok sıkılmış, hem de arasına taş konmuş.

Hepimiz o günden sonra kartopunu çok sıkmamağa, arasına taş karıştırmamağa söz verdik.

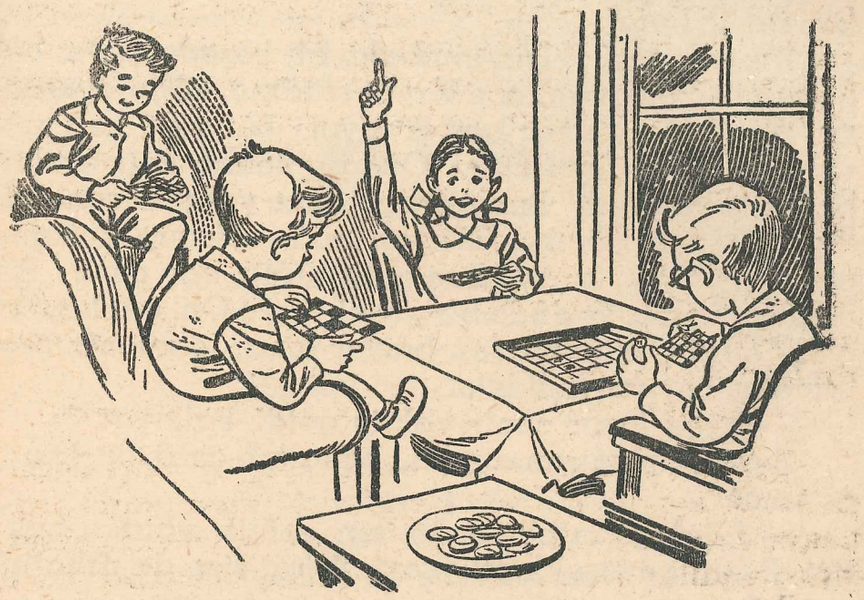

BİZİM EVDE

Kuzum arkadaşlar, siniz kış geceleriniz nasıl geçiyor? Dün öğretmenle bunu konuştuk. Söz söylemiyen, konuşmayan birçok arkadaş vardı. Hep ben konuştum. Gevezelik mi ediyorum, dedim, ama ben susunca öğretmene cevap veren olmuyordu.

Benim sorumu bana sorarsanız? Size hemen anlatabilirim.

— Yemekten sonra kahveler geliyor. Tabiî bana yok. Fakat fincanın dibindeki tortudan oyun çıkıyor. Birçok kimseler fal bakıyormuş. Ben de kahve tortusunun çizgileir içinden şekiller buluyor; her şekle bir

şey uyduruyorum.. Herkes gülüyor. Dün anneme baktım. Söylediklerime öyle güldü ki. Ne mi söyledim? Doğrusu söyliyemem. Bize misafir baskın eder, sonra kahvemiz biter.

Kış geceleri gelsin tombala, bir köşede tavla, babamın arkadaşı gelince haydi satranç, kâğıt oyunları... Tombala bitince başlar niyet. Buna da hep takvim yaprağı sebep olur. Ondan sonra bilmeceler, bulmacalar gelir. Bunlar da bitince yorulan çeneleri dinlendirmek lâzım. Ortaya, suda pişmiş kestane patlamış mısır, misafirine göre şurup, çay gelir. Biz de misafirin sayesinde bir güzel yeriz. Oh, gel keyfim gel! Sonra yeniden oyun başlar ama, annemin sesi bana asıl oyunu müjdeler.

— Ayşe, kızım senin vaktin geldi, kalk yat.

Biraz nazlanırım amma, babamın çatık kaşlarını görünce:

— Allah rahatlık versin der, soğuk yatağa girerim. Fazla gevezelik ettiysem, Allah size de rahatlık versin!

KIŞ BİLMECELERİ

Uzun kış gecelerinin en güzel eğlencelerinden biri de bilmecedir.

Aşağıdaki bilmeceleri evde misafirlere, anne, babana, kardeşlerine sor bakalım, bilecekler mi? Sen de bildiğini buraya yaz :

★ Çarşıdan alınmaz, mendile konmaz, bundan da tatlı bir şey olmaz.
★ Ben giderim, o gider; yanımda tık tık eder?
★ Mavi atlas, iğne batmaz, nedir bil?
★ Yer altında kazan kaynar.
★ Allah yapar yapısını, insan açar kapısını.
★ Dağdan gelir, taştan gelir, bir küçük arslan gelir.
★ Yokuş yere çıkmaz, inişte kanatlanır. "Kızak"
★ Ufacık boylu, kadife donlu.
★ Adana'dan bir yığın pamuk gelmiş, durmadan sokağı doldu... alalım, dedim, kayboldu, suyu çıktı.
★ Saçaktan süngü sarkar.
★ Yemeğimizi arap pişirir, bizi arap ısıtır.

★ Benim gibi kolları, başı, yüzü, gözü, var. Soğuktan korkmaz, sıcağa dayanmaz. Ne yürür, ne yer, ne içer. Doğar da çok yaşamadan ölür.

★ Çocuklara eğlence, fakirlere, kuşlara dert, toprağa bereket, sokaktaysan sıcağa kaç, sıcaktaysan seyret.

Şu altı kelime, sondan altı bulmacanın cevabıdır. Hangi kelimenin hangi bulmacaya ait olduğunu sen bil ve onun yanına yaz: Kar, patlıcan, kış, kardan adam, buz, kömür.

DÖRT YÖN BİLMECELERİ

1

Dikilip durdum ortada
Yüzümü güneye çevirdim..
Sol kolum ne yöndedir?
Söyleyiniz efendim!

2

Ortaya bir ateş yaksalar,
Üstüne bacayı dikseler:
Savrulsa dumanı kuzeye;
Rüzgâr ne yönden eser?

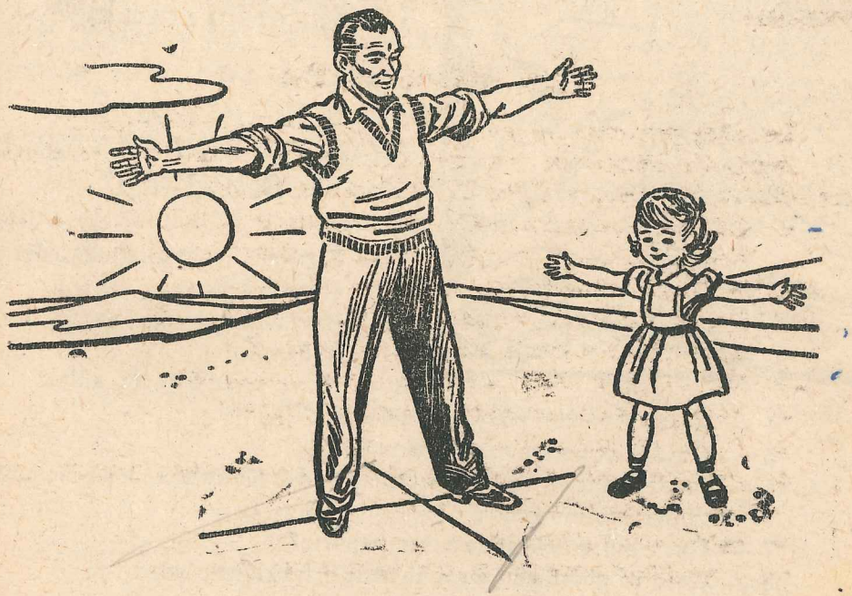

KIŞ

Rüzgâr sert sert esiyor
Sanki nefes kesiyor.

Ağaç, dam, sokak hep kar
Ne uzun geceler var.

Yerlere bak buz tutmuş
Güneş bizi unutmuş.

Fakirler, bir de kuşlar
Kara düşman olmuşlar.

Vu vu diye esiyor,
Nefesimi kesiyor.

Yollar kardan kapanmış,
Lâf dinler mi kara kış?

GÖZLEM VE ARAŞTIRMA SORULARI

1 — Kartopu oynarken nelere dikkat etmeliyiz?
2 — Kardan adam nasıl yapılır, neler kullanılır?
3 — Kızak nasıl kayılır, anlat!
4 — Kızağın önemli parçaları nelerdir?
5 — Kayarken nelere dikkat etmeliyiz?
6 — Kızakla insan ve eşya nasıl taşınır? Kızaklara neler koşulur? "Çevrenizde varsa".
7 — Uzun kış gecelerinde neler yaparız?
8 — Gece ve gündüzün mevsimlerdeki farklarını belirt.

8—İLKBAHAR GELDİ

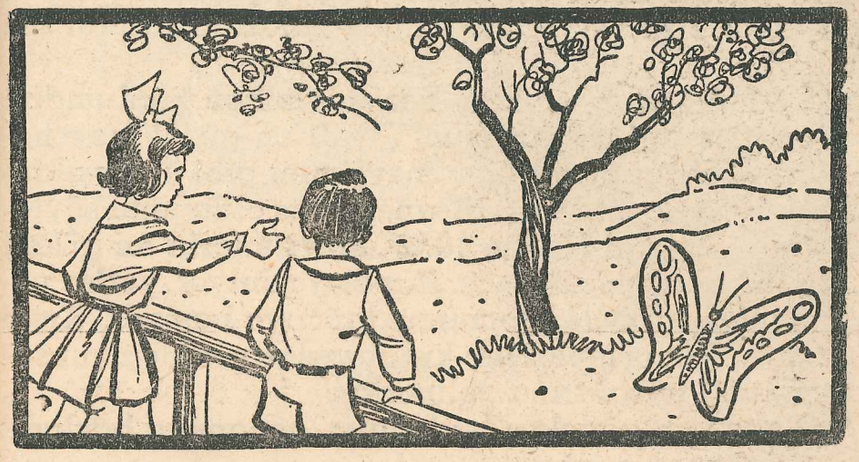

SINIFTA BAHAR

Öğretmen derse, elinde bir demet çiçekle gelmişti. Çiçekleri masaya koydu, çocuklara: "Günaydın" dedi, yoklamayı yaptı. Yasayı söyletti. Sobanın yanmamış olduğunu gördü:

— Soba yanmamış, dedi, üşümüyor musunuz? Bütün sınıf birden:

— Hayır, üşümüyoruz, diye cevap verdi. Hava güzeldi, güneş daha parlaktı. Sanki bizi daha çok ısıtıyordu.

Ayşe söz aldı:

— Öğretmenim, artık havalar üşütmüyor, ısıtıyor. Çok değişti, dedi.

— Havaların nesi değişti, ne gibi değişiklikler var?

— İki ay önce okula bu saatte geliyordum. Fakat ortaklıkta bu kadar aydınlık ve güneş yoktu.

Ali söze karıştı:

— Gündüzler uzadı, geceelr kısaldı da ondan.

— Hele bahçedeki otların yeşermesi, bazı ağaçların çiçeklenmesi var ki, bu da değişikliklere katılıyor, dedi. Arka sıradan parmak kaldıran Adnan söz aldı:

— Öğretmenim, izin verirseniz ben kitabımdan öğrendiklerimi tekrarlayım. Şimdi en güzel mevsimdeyiz. İlkbaharın da diğer mevsimler gibi üç ay olduğunu, bu ayların Mart, Nisan, Mayıs olduğunu söylemiştiniz. Bugün Martın 10 u, Mevsimlerin en güzeli olan ilkbaharın içindeyiz. Havalar ısınıyor, yerler yeşillenmiye, ağaçlar tomurcuklanmıya başladı. Kışın göremediğimiz leylekler; kırlangıçlar yeniden yurdumuza, eski yuvalarına geliyorlar.

Bahçıvan ağaçları budamıya, aşılamıya başladı.

Öğretmen sordu:

— Peki, insanların giyiminde, yaşamasında bir değişme var mı?

— Elbette var. Sımsıkı atkıları bıraktık. Kalın palto giyenler şimdi ya çıkarmış, ya da yerine pardesü giymişler. Kışın sokaklar bu kadar kalabalık değildi.

Altan lâfa karıştı:

— Öğretmenim babam bana pardesü diktiriyor. Bu hafta ısmarladı.

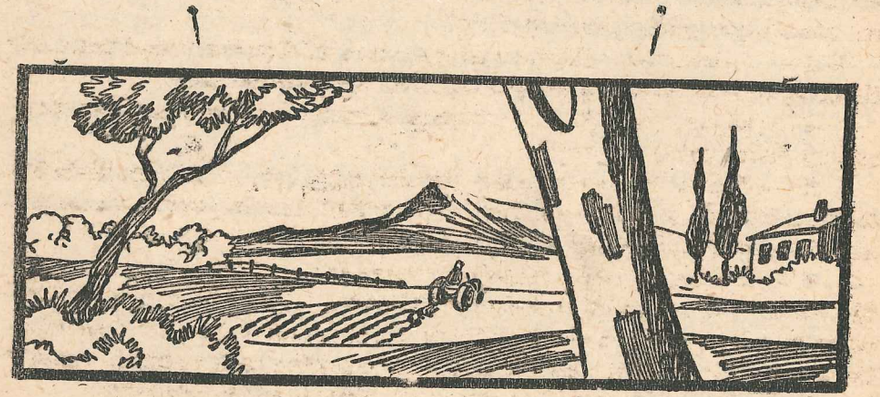

— Kime ısmarladı?

— Terziye.

— Ya, demek terzilerde bahara karşı bir hazırlık bir iş çokluğu var, öyle mi?

Buna da Aydın cevap verdi:

— Evet öğretmenim. İlkbaharda, terziler, şapkacılar bahara, yaza göre elbise, şapka dikerler. Baharlık elbiseler daha ince, renkleri de daha açık olur.

ARAŞTIRMA SORULARI

"Aşağıdaki soruları bu kitaptan okuyarak, öğretmen, anne ve babandan, kardeşlerinden sorarak, gözlerinle görüp araştırarak, gördüğünü eski gördüklerinle karşılaştırarak cevaplandır."

1 — Mevsimleri ve ilkbahar aylarını say.

2 — Bize baharın geldiğini neler müjdeler? Şunları düşün de karşılaştırmalar yap:

a) Günler; uzunluk, kısalık bakımından kışın nasıldı, şimdi nasıl?

b) Güneşin sıcaklığı farklı mı? Havalarda sıcaklık, soğukluk farkları, dikkatini çekiyor mu? c) Sobaları eskisi kadar çok sık mı yakıyorsunuz? Kuşların sık sık görülmesine, dallarda cıvıldaşıp ötmelerine dikkat et! Hangi kuşları görürsen yaz. Leylekler, kırlangıçlar kışın görünmüyordu, şimdi niçin geldiler, neredeydiler?

3 — Ağaçlarda bir değişme görüyor musun? Tomurcuk ne demektir? Hangi ağaçlar çiçek açmış, kır çiçeklerinden neler görünüyor?

4 — Koyun ve keçilerin yavrulaması hangi aylarda olur? Koyunun ve keçi yavrusunun adı nedir?

5 — Kümes hayvanlarından tanıdıklarını say. Bunların nesinden faydalanırız, en çok ne vakit faydalandırırlar? Tavuk yavrusuna ne denir? Bu yavrular nereden çıkar?

6 — İlkbaharın ortalarına doğru havalar iyileştikçe ilkbahar temizliği başlar. Bu temizlikte sobalar sökülürken, kaldırılırken neye dikkat edilir, borular nasıl saklanır? Kilim ve halılar niçin kaldırılır? Kaldırılırken ne serpilir, kaldırılmazsa ne olur? Güve faydalı mıdır, zararlı mıdır?

7 — Bulunduğun yerde pazar, ne günleri, nerede kuruluyor?

BAHAR DİLE GELDİ

Güneş çiçeğe döndü :
Dedi: "Açıl ben varım
Gelsin leylek, kırlangıç,
Ben soğuğu kovarım."

Çiçek dedi ki dala :
"Artık yeşert yaprağı
Güneş baba söz verdi
Isıtacak toprağı."

Ağaç kuşa seslendi:
"Gel yuva yap dalıma"
Çoban dedi: "Kuş sesi
Karışsın kavalıma."

Gelincikler, lâleler
Kelebekle öpüştü.
Dere, tepe ısındı,
Cemre toprağa düştü.

Çiftçi dayı bu sabah
Eseledi toprağı.
Ağacı aşıladı,
Budadı bütün bağı.

Leylek seslendi damdan:
"Bak geldım, tak tak tak tak."
Tavuk folluktan çıktı,
Bağırdı: "Gıd gıd gıdak."

Kuzu yalnız kaldı mı,
"Anne, anne" der meler,
Baharı müjdeleyen
Daha neler var, neler.

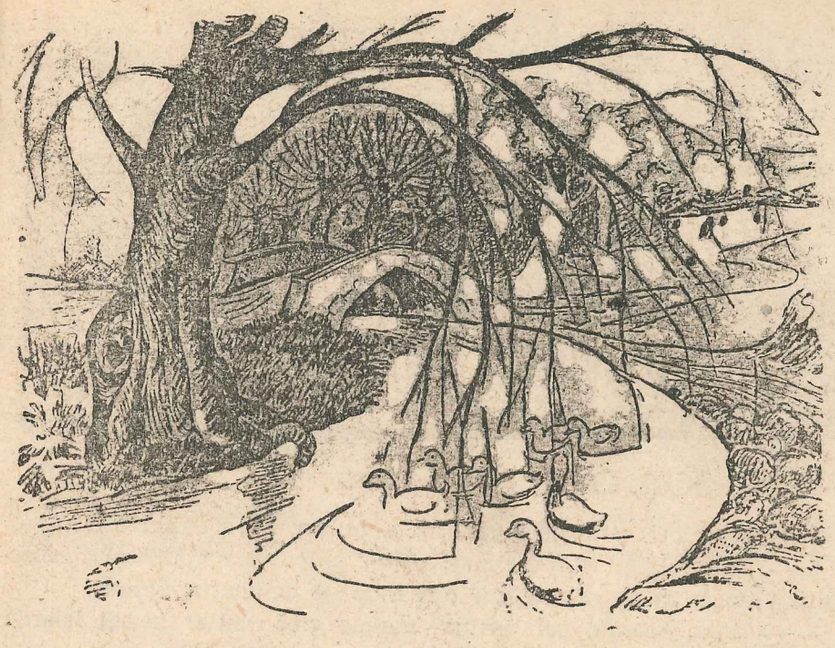

FAYDALI BİLGİLER

★ İlkbahar; derin kış uykusuna dalan, kuş çiçek, ağaç ve bitkilerin uyanma mevsımidir. Mart, Nisan, Mayıs ayları, ilkbahar aylarıdır.

★ İlkbahar gelince etraftaki uyanma ve canlılık artar. Güneş ısıttığı için soğuklar kaybolur. Evde de buna göre bahar hazırlıkları görülür. Gün geçtikçe kalın giyeceklere, güve yemesin diye naftalin denen ilâç serpilir ve sandıklara yerleştirilir. Palto ağır gelir, pardesüsü olanlar, daha incedir diye onu giyer, kilim ve halı kalkar. Havaların sıcaklığı ilerledikçe soba kalkar, odalarda yeniden büyük temizlik yapılır, böylece bahar hazırlığı bitirilir.

★ Baharın çarşıda, pazar yerinde büyük değişiklikleri olur. Köylüler pazar yerine taze yumurta, yağ, turfanda sebze gibi yiyecekler getirir, tavuk, hindi satarlar. İlkbahar çiçekleri de satanlar vardır.

★ Sokaklarda baharın geldiğini, ağaçların tomurcuklanması ve yaprakların görünmesiyle, insanların daha kalabalık ve canlı bulunmasiyle giyimlerinin daha az oluşu ile anlarız. Baharda şapkacı ve terziler, elbise ve şapkaları açık renkli, ince kumaşlardan yaparlar.

9 — MEYVA BAHÇELERİNDE VE BOSTANLARDA İLKBAHAR

ARA, SOR, OKU, BUL:

1 — Sebzeleri, yemişleri yetiştiren, onları büyüten kimdir?

2 — Bulunduğun yerde tanıdığın bir bahçıvana git. Kışlık sebzelerinin yerinde ne iş gördüğünü sor. Fide ne demektir, öğren.

3 — Çapa, kazma, bel, tırmık, makas gibi aletler hangi işlerde kullanılır

4 — Bahçıvan bahçesini nasıl sular? Hangi ağaçlar en evvel çiçek açar? İlk yediğimiz meyva hangisidir?

5 — Marul, salatalık, soğan gibi yiyecekler nasıl yetiştirilir? Bahçıvandan sor.

6 — Ağaçlar niçin ve ne ile budanır? Bir fide, bir ağaç nasıl dikilir? Aşı niçin ve ne zaman yapılır?

7 Vakitsiz çiçek açan ağacın en büyük düşmanı nedir?

8 — Daldırma, filizlendirme, tulumba ne demektir? Bahçıvandan sor.

9 — Evlerimizde saksılarda yetiştirdiğimiz çiçekler'n bakımı hakkında bilgi ver.

10 — Hangi kuş ağaçta yuva yapamaz, nerelerde yapar?

11 — Sesinden, etinden, süsünden faydalandığımız bildiğin kuşları say, kuşların tahıl işlerinde çiftçiye, bahçıvana ne gibi iyilikleri olur?

12 — Bir parkı gez, yazılı öğütleri defterine yaz. Parkın faydasını araştır.

«Dokunmayın çiçeklere, yazık olur emeklere» ne demektir? Parkta oturmak istiyenler neyin üstüne otururlar?

Kitap ve Bahar

Ayşe:

Bana bilmece gibi
Sormuştun mevsimleri.
Aradan üç ay geçti
Onun da geldi yeri.

«Beyazlara bürünmüş
Selâm durmuş ağaçlar
Dere, tepe yeşillik
Türkü söylüyor kuşlar.

Kaval, kuzu sesleri
Dolduruyor ovayı.
«Biliyorsan» demiştin.
Bana say bu üç ayı.

Demiştim: Bu mevsime
Daha pek çok zaman var.
Aradan üç ay geçti
Bak işte geldi bahar!

Altan:

Ayşe neden seversin.
Baharı böyle neden?
İlkbahar ne demektir?
Anlat kekelemeden.

Ayşe:

Bu mevsimin ezbere
Güzelliği bilinmez.
Gözlerinle görürsen
İzleri hiç silinmez.

Meyvalar ağaçlarda
Bahçelerde çiçekler.
Kuşlar sevinç içinde,
Süzülür kelebekler.

Altan:

Bahçıvanın elinde
Bulunan âletleri.
Birer birer say, söyle
Ne iş görür her biri?

Ayşe kurnazlık etti,
Dedi: Gel öğrenelim
Soralım bahçıvandan.
Gezip, görüp dönelim.

Altan pek kestirmeden
Ayşeye cevap verdi.
Elindeki kitaptan
Teker teker gösterdi.

Okudular birlikte
Baktılar ki, her şey var
Dediler, bu kitabın
Kendisiymiş İlkbahar.

10 — YAZ BAŞLANC

M

E MİLLİ

– Cumhuriyet Bayramı.

2 — Atatürk'ün ölüm günü.

3 — Arttırma ve Yerlimalı Haftası.

4 — Askerlik.

5 — 23 Nisan Bayramı.

6 — 19 Mayıs Bayramı.

1 — CUMHURİYET BAYRAMI

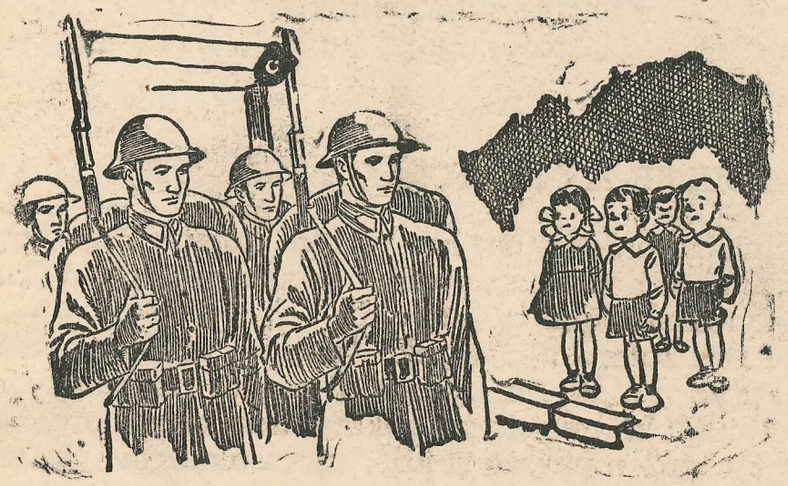

Cumhuriyetin ilânı:

Annemle sofrayı hazırlıyor, babamı bekliyorduk. Bir taraftan da radyoda Çocuk Saatini dinliyordum.

— Cumhuriyet bayramı kaç yaşında biliyor musunuz çocuklar. diye bir ses duydum. Hemen anneme radyonun sorusunu tekrarladım;

— Cumhuriyet kaç yaşında anne?

— 33 yaşını bitirdi. 34 üne bastı.

— Ben kaç yaşındayım?

— Bir hafta evvel 9 yaşına bastın.

— Ağabeyin Sedatla aramızda kaç yaş fark var-

— 20 yaştan fazla. Ağabeyin Cumhuriyetle yaşıt O. Cumhuriyetin ilân olunduğu günün haftasında doğdu; dedi. Ve ilân gününü şöyle anlattı:

«— O günü hiç unutamam. Ankarada bulunuyorduk. O güne kadar kahraman Türk askeri düşmanla çarpışıyor. onun yeni yeni kahramanlıklarını duyu-

yorduk. Zafer üstüne zafer müjdeleri veriliyordu. Son müjdeyi sevgili Atatürkümüzün şu sözleri ile tamamlamıştık:

«ORDULAR, İLK HEDEFİNİZ AKDENİZDİR, İLERİ»

Bu söz; ordumuzun her yanda kazandığını, kaçmakta olan düşmanın peşini, denize varıncaya kadar, bırakmadığını anlatıyordu.

Artık zafere ulaşmıştık. Ankara çok heyecanlı günler yaşıyordu. Halkın seçtiği mebuslar toplanmış, egemenliği kurmuş, idare şekline isim arıyorlardı.

Günlerden pazartesi idi. Akşam olmuştu. Herkes sevinç içinde. Meclise toplanan mebusların:

— «Yaşasın Cumhuriyet» diye bağırdıklarını duyanlar birbirine sarılarak ayni şeyi tekrarlıyorlar!

O gün bu yeni idare şekline bir ad konmuş. Cumhuriyet olmuştu.

O akşam, tatlı tatlı yemeğimizi yedik, babamla birlikte konuştuk, eğlendik. Yatağıma çekildiğim zaman sevinçten gözüme uyku girmiyordu. Biraz dalmışım, birdenbire kuvvetli bir top sesiyle fırladım. Bir daha, bir daha atıldı. Saate baktım; tam gece yarısıydı. Bu top seslerini birer birer saymak istedik; başa çıkamadık.

Herkes sokaktaydı; birbirini kutluyor; pencerelerden başını uzatıp;

«Bu top sesleri nedir oğul?1 diyen ihtiyar ninelere, sokaktan sesler cevap veriyordu:

«Cumhuriyetin ilânını selâmlıyan toplar. Tam 101 tane atıldı nineciğim» diyorlardı.

— İşte Cumhuriyetin, bu büyük Bayramın ilânı böyle olmuştu:

her girdiği ye
gerli bir subay c
adan, yorulmad
gi için çalışmış. A
emleketi kurtarm
olduğunu anl
mış. 19 Mayıs 1
alışmış. Anad
la birleşmiş.
gibi bize bu g

bumu uzatmıyay

1938 Kasım

Bana anl
Cumhuriyet ne de

Ablası :
Önce sorduklarıma
Cevap ver şöyle tek tek

Ayşe :
Sor cici ablacığım
Bildiğimi söylerim.
Bilmediğim olursa,
«Bunu geçelim!» derim.

Ablası :
Bu yurtta egemenlik
Kimin eline geçer?

Ayşe :
Halkın. Bunun için de
Kendine vekil seçer.

Ablası :
Hiç değişme bilmez mi
Mebus diye seçilen?

Ablası :
Dört yıl sonra yerine
Olur bir başka gelen.

Ablası :
Şimdi bu konuşmadan
Netice çıkaralım.
«Cumhuriyet ne demek?»
Bir sonuca varalım.

Halk; kendi talihini
Kendi elinde tutar...
Her işini; seçtiği
Bu mebuslarla yapar.

Belli bir zaman için
Seçtiği vekiliyle
- ki bunlar meclis kurar
Bir de başkanları var -
Egemenlik kurmuştur.
Budur gelen en başta
Söz kendinin demektir.
Hem sulhta hem savaşta.

Bir devlet şekli çıkar
Ortaya en nihayet
Böyle devlet şeklinin
Adıdır. «Cumhuriyet».

2 — ATATÜRKÜN ÖLÜMÜ

Cici kardeşim.

Mektubun o kadar güzel, o kadar bilgi dolu ki onu tekrar tekrar okuyorum. Bana Atatürkün hayatını anlatmışsın, bilgimi arttırdın. Çok teşekkür ederim. Doğrusu, ben bu kadar etraflı bilmiyordum. Mektubunda diyorsun ki:

«Atatürkün ölüm yıldönümü geliyor. Bir kitapta bu büyük ve eşsiz Türkün hayatını okudum. Sana da anlatayım. Belki de ölüm yıldönümü gününü sana da sorarlar».

Bundan tam 76 yıl önce, şimdi Yunanlıların olan Selânikte doğmuş. Babasının adı Ali Rıza, annesinin adı da Zübeyde imiş. Atatürkün babası genç yaşta ölmüş. Atatürke annesi bakmış okula vermiş, okutmuş. İlkokulu doğduğu yerde bitirmiş. O vakitler

adı sadece Mustafa imiş. Çok çalışkan, o kadar da iyi çocukmuş. Hele aritmetikte o kadar başarılı imiş ki, öğretmen ona Kemal ismini de takmış. Böylece adı Mustafa Kemal olmuş.

Atatürk, her girdiği yeni okulu üstün başarı ile bitirmiş, değerli bir subay olarak orduya katılmış. Her gün yılmadan, yorulmadan, yurdunun, yurttaşlarının iyiliği için çalışmış. Arkadaşlarını etrafında toplamış, memleketi kurtarmak için Anadoluya geçmenin doğru olduğunu anlatmış. 15 Mayısta İstanbuldan ayrılmış. 19 Mayıs 1919 da Samsuna varmış. Durmadan çalışmış. Anadoluyu dolaşmış, değerli arkadaşlarıyla birleşmiş, savaşlara girmişler. En sonra bildiğin gibi bize bu güzel, iyi günleri göstermişler.

Mektubumu uzatmıyayım.

Atatürkümüz 1938 Kasım ayının 10 uncu perşembe günü ölmüş. Sana bunları yazarken tekrarladım ama bu suretle ben de bilgimi kuvvetlendirmiş oldum. Annene ve babana, ağabeyine saygılarımı söyle, onların ellerini, senin de gözlerini öperim, kardeşim.

Kardeşin
Ayşe Barlas

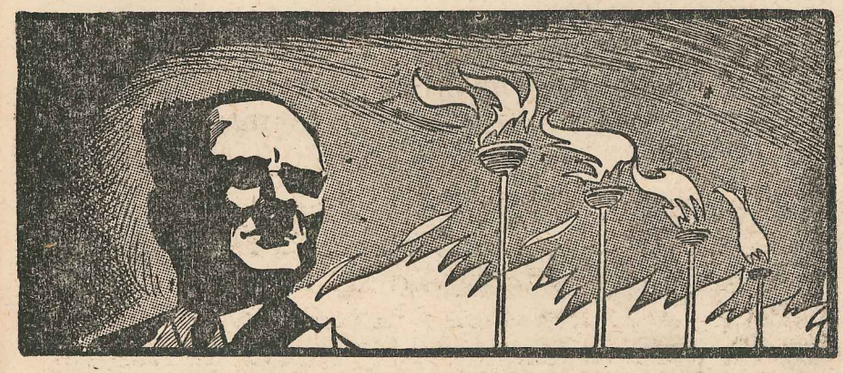

GÖRMEGE GELDİM

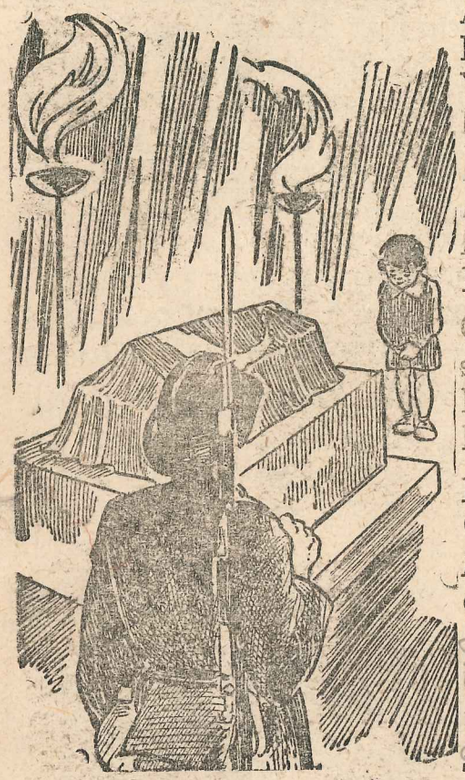

ATA kim bilmiyordum.
Ben de bilmeğe geldim.
Yüzünü görmemiştim.
İşte görmeğe geldim.

Babam gözyaşı oldu.
Anam saçını yoldu.
Bu bir bilmece idi.
Bugün çözmeğe geldim.

Çözülen bilmecenin
sonu, yokluğun senin,
Nasıl geçer günlerin.
Bunu sormağa geldim?

Diyor ki anam; babam.
(Her canlıya ölüm var;
Ata gibi «Eşsiz»ler
Ölmez; kalplerde yaşar.

Sen benim canımdansın
Okulda yanımdasın.
Her şeyimde sen varsın.
Saygı sunmağa geldim.

ÖDEV:

1 — Bu şiiri beğendiysen ezberle.

2 — Bu manzumeyi yazan, kimin ağzından konuşuyor? Neden Atayı önce bilmiyormuş? Neden gözyaşları onun için bilmece imiş?

3 — ARTTIRMA VE YERLİ MALI HAFTASI

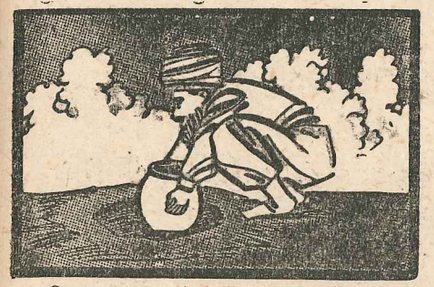

Eskiden parayı çömlekle toprağa gömerek saklarlardı.

Şimdi kumbaralarda biriktirip bankaya yatırırız.

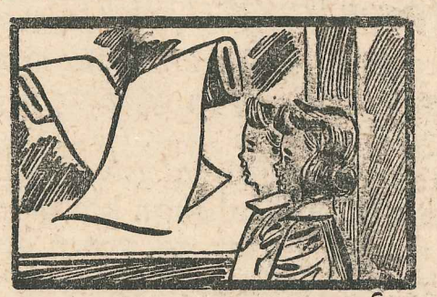

Bütün mağaza ve dükkânlar vitrinlerine yerli malı koyar.

Çocuklar kendi aralarında meyya ziyafetleri çekerler.

Damlaya damlaya göl olur.
Akar, gider, sel olur.

Arttırma ve yerli malı haftasınra okullar törenler yapar.

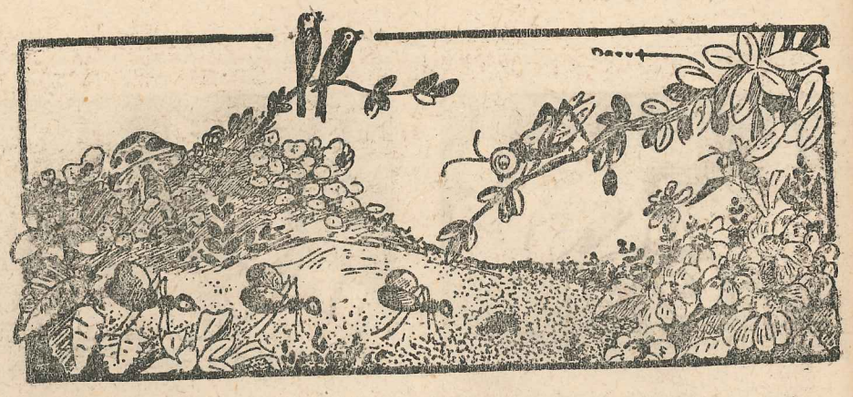

Hikâye:

AGUSTOS BÖCEĞİ İLE KARINCA

Hayat Bilgisinde gelecek hafta size karıncanın masalını anlatacağım diyen öğretmen, sözünde durdu. Şu hikâyeyi anlattı:

«Karınca; sessiz, çalışkan, yuvasına yiyecek taşıyan, bir hayvandır. Ona çalışkan karınca da denir.

Ağustos böceği de geveze, yazın dallarda cırcır öten, vaktini ötmekle geçiren bir hayvandır.

Şu masalı hiç unutma:

Yaz günleri, bir ağacın altında, sırtında yiyecek taşıyan üç karınca varmış. Durmadan yuvalarına geliyorlarmış. Ağaç üzerinde; sıcaktan bıkmadan mütemadiyen;

— Cırcır! öten bir ağustos böceği bunları seyrediyormuş. Bir uçuşta karıncaların yolunu kesmiş ve:

— Ne biçim hayvanlarsınız. Bu güzel günde sırtınızda yine ne taşıyorsunuz? demiş:

Karıncanın biri:

— Yiyecek taşıyoruz, ağustos böceği kardeş. Önümüz sonbahar, ondan sonra da kıştır. Kışın bizim gibi, sizin gibi hayvanlar yiyecek bulamaz. Sonra halimiz nice olur?

Ağustos böceği;

— Şu aptallığınıza şaşıyorum. Bugün bu kadar yorulmağa değer mi? Bir karın doyurma değil mi? Bir parça yiyecek nerede olsa bulunur.

Öyle ise sen git, dalda ötmene bak. Biz yarını da düşünürüz. Bugün bulduğumuzla kalmayız.

Karınca yoluna, ağustos böceği de, uçarak dalına gitmiş. Ötmesine devam etmiş.

☆

Günler geçmiş, rüzgârlı, karlı soğuk bir günde karıncanın kapısı çalınmış; merakla kapıya çıkan karınca, karşısında ağustos böceğini görmüş.

— Kaç gündür aç ve susuzum. Rüzgârlar ve soğuklar da insafsız. Bana bir parça yiyecek verin. Allah rızası için, halime acıyın demiş.

Karınca alayla:

— Ötmeniz bitti mi? Siz bir parça yiyeceği ne vakit olsa bulursunuz. Nasıl oldu böyle? Benimle alay-

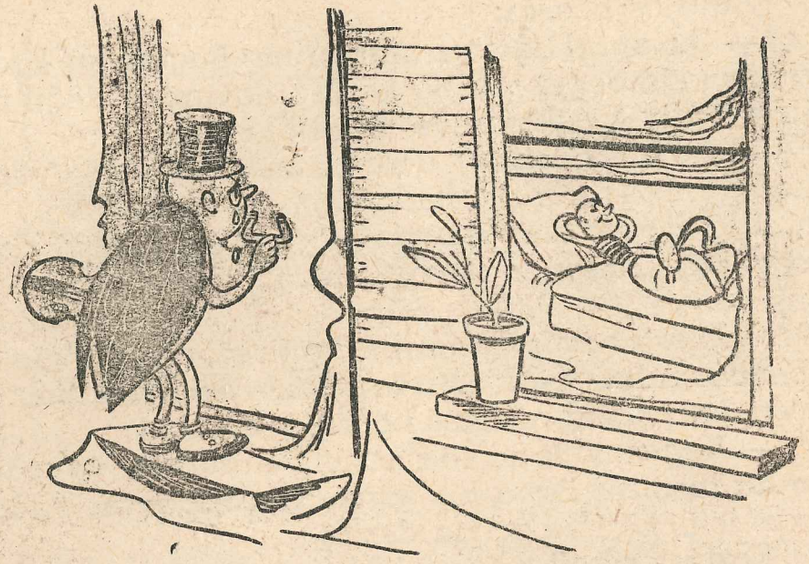

ediyorsunuz. Yarını düşünmiyenlerin sonu budur··· Size verecek bir şeyim yok: Biz ancak kendi kışlığımı zı anbara doldurduk. Yaza kadar kimseye muhtaç ol mayacağız. Bu size bir ders olsun. Bu günlük karnını zı doyuruyorum. Fakat yazın dalda boş yere öteceği nize, yiyeceğinizin bir kısmını da bu gün için sakla yın. Yoksa yazın çalan, kışın oynar, demiş, karnını dö yurunca misafirini uğurlamış.

İşte o gündenberi karınca yarını düşünen, artır mayı seven, tutumlu, çalışkan bir hayvan olarak ta nınmış.

SORULAR:

1 — Ağustos böceği ile karıncanın hikâyesini tekrarla. Bu hikâyeden neler anladınız? Karınca ne demek istemiş?

2 — Ağustos böceği mi daha tutumludur, karınca mı?

3 — Karıncanın ve Ağustosböceğinin sözlerini tekrarla.

YERLİ MALI

Yerli ye, yerli giyin:
Yurdunu seviyorsan.
Yerli olsun her şeyin,
Vatan benim diyorsam

Elma, fındık, nar; ayva
Can katar, gürbüz yapar.
Güzel memlektiende
İstediğin her şey var.

Çarçur olmasın sakın
Eline geçen para.
Kara gün dostumuzdur:
Şık şık eden kumbara.

Yarım kalan ata
sözlerini tamamla

Sakla samanı gelir.....zamanı
Ak akçe .....gün içindir
Damlıya damlıya .....olur
Bugünün işini .....
Bakarsan bağ olur .....
İşleyen demir .....
Ayağını yorganına .....
Şık şık eden .....

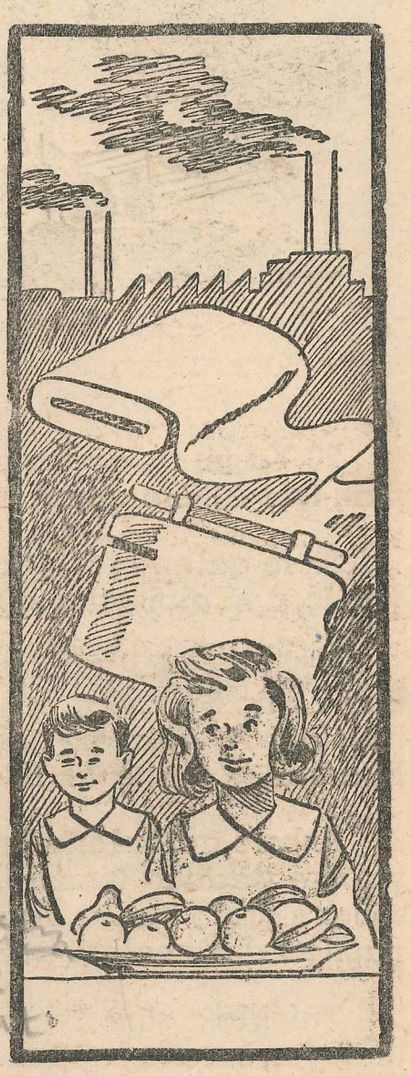

4 — ASKERLİK

20 Yaşını dolduran her Türk, vatan ödevini yapmak için askere alınır.

Askere gelen her Türk genci, kışlada yatar, orada yer, içer ve elbisesini, ayakkabısını parasız alır.

Kışla bir okul gibidir. Oradaki öğretmenlere, subay denir. Subaylar, köyden gelen Türk çocuklarına okumak, yazmak, tüfek kullanmak; savaşmak gibi askerlik, yurttaşlık bilgileri öğretir.

Askere gelenlerin hemen sağlık yoklaması, aşısı yapılır, yıkatılır, temizlenir, elbiseleri değişir; ondan sonra «talim» başlar. Askerlik bilgisini öğrenmek için yapılan denemelere, çalışmalara talim denir.

Tüfekle, süngüyle vuruşan, yaya yürüyerek ilerleyen kara askeri ile, denizde, gemilerle dolaşan,

havada tayyarelerle savaşan, atlar üstünde düşmana saldıran; köprüler, yollar, tüneller yapan askerler ayrı ayrı bilgi toplar, ayrı ayrı işler görürle. Bunlar gördükleri işe, öğrendikleri bilgiye göre ayrılırlar. Bunlara sıra ile piyade, denizci, tayyareci, süvari; istihkâm gibi adlar verilir.

Saygı, sevgi, Türk askerinin en güzel huyudur.

Subaylar erleri sever, korur; erler subayları sayar ve sever. Subaylar da, erler gibi sınıflara ayrılır:

Piyade subayı, topçu, süvari; levazım, nakliye; istihkâm, deniz, hava subayları.

Subayların omuzlarında derecelerini gösteren demirler; yıldızlar; yakalarında da sınıflarını gösteren işaretler vardır.

Omuzunda yalnız bir demir bulunan subaya asteğmen adı verilir. Bir yıldız olursa teğmen, iki yıldız üsteğmen, üç yıldız yüzbaşı, ay yıldız ve üç yıldız albaydır. Onlardan sonrakilerin adı Generaldir: Generaller de yıldızlarına göre adlar alırlar.

Erle birlikte bulunan, bir orduda yatan, bir kazandan yiyen askerin erden üstün olanına onbaşı denir. Bunun kolunda bir kırmızı şerit vardır. İki şeritli olana çavuş denir.

Bir Türk askeri, bin düşman askerine bedeldir.

Her Türk 20 yaşından, 45 yaşına kadar askerdir.

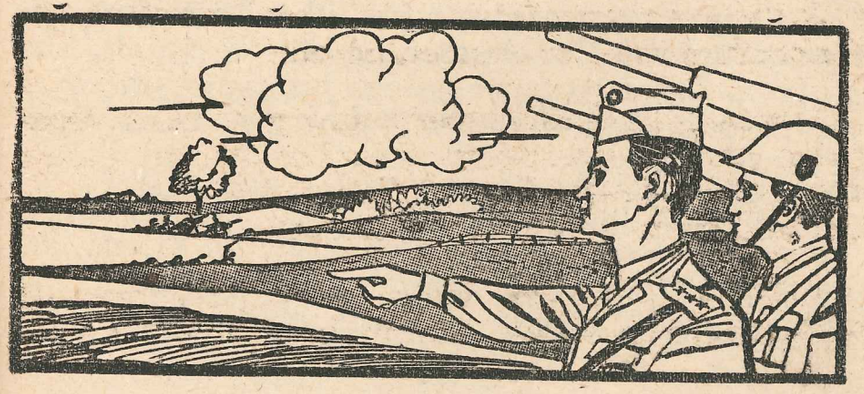

DÜŞMAN

36 yıl önce idi. Akpınar köyünün askere gitmedik insanı kalmamıştı. Yalnız köyde bir öğretmen bulunuyor, çocuklara ders veriyordu.

Bir gün altı çocuk öğretmene geldiler:

— Artık o Mehmedi aramızda istemiyoruz. Eğer siz ona yüz verirseniz öldürürüz, dediler.

Öğretmen şaşırdı;

— Nasıl olur, yurdunu çok seven Mehmede nasıl saldırabilirsiniz.

— O, bize oyun oynuyor, fenalık ediyor. Yurdunu sever görünüyor. Oysaki alçağın biri. Düşmanla birlik olmuş. Dün köyümüze gelen, yurdun fenalığını istiyen üç adamla beraberdi. Onlara yol gösterdi ve bizi işaret ediyordu.

— Mehmet bunu nasıl yapar? O, derslerimizde heyecanla kalkar, «Öğretmenim bizim de elimiz silâh tutuyor, asker ağabeylerimizin, babalarımızın yanında savaşmak istiyoruz.» demez miydi?

— Biz de öyle biliyorduk amma, artık olan olmuş, meğerse o bize tuzak kuruyormuş, gözümüzle gördük. Deminde onlarla birlikteydi. Nerede ise gelir dediler

Öğretmenle çocuklar böyle konuşurken kapı vuruldu. İçeri asık suratla Mehmet girdi. Onu ilk gören Mustafa, ayağa kalktı:

— Sen aramıza yaraşmıyorsun, uzaklaş yanımızdan. Yurt düşmanı çocuk, diye sert sert söylendi.

Öğretmen:

— Mustafa, kendini unutuyorsun çocuğum: Dur bakalım, dedi ve Mehmete:

— Arkadaşların seni çok severlerdi. Neden böyle darıldın?

— Ben bir şey yapmadım öğretmenim.

— Sen, düşmanlarla birlik olmuşsun. Deyince Mehmet başını önüne eğdi, sustu. Öğretmen de artık çocuklarla birlikti. Öyle ya, demek ki, çocuklar doğru söylemişler. Mehmet düşmanla birlik olmuş.

Ahmet ayağa kalktı:

— Ben gözümle gördüm. Düşman askerlerine bir şeyler söylüyordu. Hattâ öğretmeni de ele verecekti. Bir aydır onlarla birlikte çalışıyor.

Mehmedin gözleri doldu, arkadaşlarına baktı, bir şey söylemedi, ağlıyarak:

— Allahaısmarladık. Hoşça kalın kardeşlerim, dedi. Öğretmenin elini öpmek istedi, öptü ve oradan çıktı.

Herkes düşünüyordu. Bu çocuk onlara artık düşman olmuştu.

Aradan bir hafta geçti. Köye dörtnala bir atlı geldi. Köy kahvesinin önünde durdu. Bu, düşman askerinin elebaşısı idi. Avazı çıktığı kadar bağırıyordu:

— O piç neredeyse bana bulun. Ya onun kafasını

koparacağım, ya da bir saat içinde hepinizi kurşuna dizeceğim.

Kahvede otusan Mehmet bu sese fırladı. Oraya iki çocukla öğretmen de gelmişti. Mehmet:

— Okadar bağırma, herkesi rahatsız etme, aradığın piç benim. Ne yapacaksan bana yap. Köyümden ne istiyorsun, dedi.

Bu sırada köyün yakınından tüfek ve boru sesleri geliyordu. Düşman subayı bu sesleri ve Mehmedin sesini duyunca deli gibi oldu. Birdenbire tabancasını çekti ve Mehmede ateş etti. Bir kurşunla Mehmet yere yuvarlandı. Düşman askeri atını çevirdi, dörtnala kaçıyordu. Fakat öğretmen daha çabuk davrandı, tabancayı çekti ve ateş etti, onu attan yuvarladı.

Bir taraftan da, çocuklarla birlikte Mehmedin üzerine atıldılar.

Mehmet:

— Ölüyorum. Öğretmenim, yalvarırım arkadaşlarım beni affetsinler, ben düşman değilim. Bir aydır köyü saran düşmana tuzak kurdum. Tam 70 düşman askeri butuzağa düştü. Arkadaşlarımdan, hattâ siz-

den bile saklıyordum. Eğer saklamasam belki düşman askeri duyardı, dedi. Fazla konuşmadı, öldü.

Bir saat sonra köye Türk askeri girdi. Her şey anlaşılmıştı. Küçük şehit Mehmet düşman değildi. Arkadaşları aldanmışlar, onu öyle sanmışlardı. O memleketin kurtuluşu için ölüme katlanmıştı.

Askerler ve subaylar, öğretmeni ve arkadaşları «O bir kahramandı, düşman değildi» diye ağladılar.

ALIŞTIRMA SORULARI:

1 — Mehmed'in arkadaşları ona neden düşman dediler?
2 — Mehmet düşman değil miydi? Niçin? Ne yaptı?
3 — Bu hikâyede beğendiğin yeri kısaca anlat.

ARAŞTIRMA SORULARI:

«Şu soruların cevaplarını defterine yaz, bütün sorulardan toplu bir bilgi çıkar.»

1 — Tanıdığın kimselerden, asker olan var mı? Yaz.

2 — Babana sor; ne vakit asker olmuş, ne kadar askerlik yapmış; subay mı imiş, er mi imiş?

3 — Askerlerin yatıp kalktığı yere ne denir?

4 — Köyünden gelen asker temizlenip giydirildikten sonra ne öğrenmeğe başlar? Kim öğretir?

5 — Yürüyüş, dönüş, yatış, kalkış, tüfek kullanış için bilgi topla.

6 — Niçin asker oluruz? Asker olmıyan var mıdır?

7 — Köylerde asker toplama ve askere gidiş nasıl olur, gördüğüne göre söyle.

8 — Askere alınan bir adam ne kadar askerlik yapar?

9 — Talim vaktini, yemeği, uykuyu, kalkmayı, ere ne ile haber verirler?

10 — Tanıdığımız subayların yakasında ve omuzunda işaretler nelerdir?

11 — Her Türk kaç yaşında asker olur, talim ne demektir?

5 — 23 NİSAN BAYRAMI

Altanla Ayşe, dersten sonra bahçede şunları konuştular:

Altan:

— Aradan bir yıl geçti amma hâlâ bugün gibi hatırımda. Büyük babam hikâye anlatır gibi, bana şunları anlatmıştı:

— Insanlar bir sürü gibiydi. Çoban nereye götürürse oraya giderlerdi. Başımızda her dediği olan ve kendi keyfinden başka bir şey düşünmeyen bir insan vardı. Bunun adına Padişah deniyordu. Memleketin

güzelliği kalmıyormuş, yurttaşlar açmış, bakımsızmış, hastalıklı imiş, hiç aldırmıyordu.

— Peki amma bu adamın bu kadar fenalığını görüp, onu başından atacak insan yok muymuş?

— Padişahın etrafını saranlar, onun dediğini yaparken kendi karınlarını da doyuruyor, keyiflerine bakıyorlarmış. Başını kaldıranın sonu ölümmüş.

Yurtta Türkten fena yaşıyan yokmuş. Halk istediğini yapamaz, istediğini iş başına getiremezmiş.

İşte bu fena idarenin hüküm sürdüğü, düşmanın yurdu sardığı sıralarda memleketin akıllı, düşünceli çocukları, buna bir son vermiye çalışmışlar, içlerinden Atatürk, yurdun kurtuluşunu ancak Anadoludaki yurttaşlarla birlik olarak sağlıyabiliriz, demiş, İstanbuldan kaçarak Samsuna çıkmış. Samsuna çıktığı gün 19 mayıstır. Tam 38 yıl önce, yurdu karış karış gezmiş: Yurtsever kahramanları etrafına toplamış, Samsundan Erzurum, Sıvas derken Ankaraya gelmiş:

Samsuna çıktığının yılında Ankarada Türkü Türkten başka kimse idare edemez, demişler ve dünyaya ilân etmişler.

— Neyi ilân etmişler?

— Türkiye Türklerindir, Türkiyede her iş halkın seçtiğin insanlar tarafından düşünülür, onların verdiği kararla olur. Başa geçen adam, ancak halkın seçtiğidir. O da her istediğini yapamaz. Topluluğun düşüncesine ve oyuna başvurmak zorundadır. Bu topluluğa Meclis denir. Halk, meclisi kuranları kendisi, kendi arasından seçer. Bu seçilenlere mebus denir. Mebusların toplandığı yer de Büyük Millet Meclisidir.

— Peki, büyük baban 23 Nisanın ne demek olduğunu söyledi mi?

— İşte bütün bu konuştuklarımız «23 Nisan» diye bağırdı:

— Yani ne demekmiş?

Bu yurdun sahîbinden
Başka· işe karışan
Bulunsun istemeyiz·
Bir tek yabancı insan.»

Diye and içen Türkler
Kurtarmışlar bu yurdu·
Millet Meclîsinî de
Yurdu kurtaran kurdu·

İşte 23 Nisan·
Bu yurdun temelidir·
Bu, temeli atanlar·
Iyî bellenmelîdir.

Ayşe:

Millet Meclisimizin
Demek· 23 Nisan
Kurulduğu bir gündür·
Ondan sevînir insan·

Zeynep:

Meclisi kuranlardan
Atamız başta gelir.
O her Türkün dîlinde
Bayrak gibi yükselîr·

23 Nisan gelîr
Her çocuk bayram yapar.
Çocuk için yılda bir
Bu çocuk bayramı var·

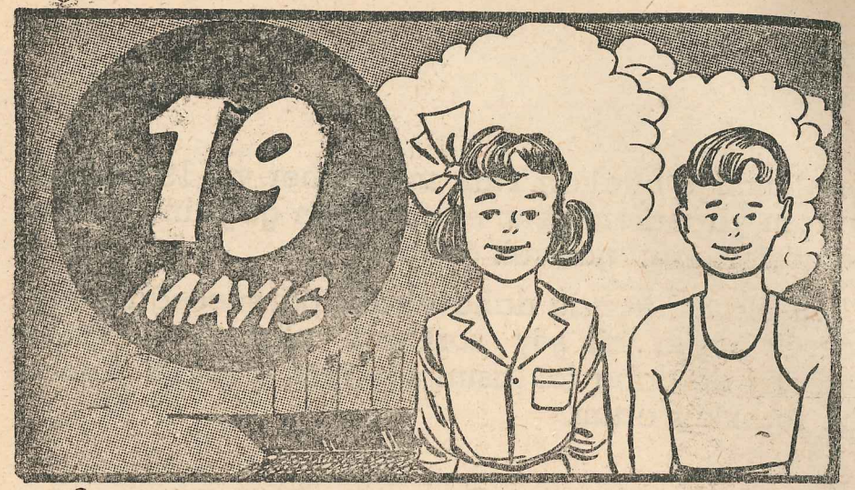

6— 19 MAYIS BAYRAMI

19 Mayısı ablamdan öğrendîm:

— Evet amma· niçin cimnastik gösterîlerini her yıl 19 Mayısta yapıyorlar? Yoksa o da bir bayram günümü?

Tabîî değil mi ya Aydın, 19 Mayıs da Türkün bayramlarından bîrîdir:

— Ne olmuş 19 Mayısta?

— On dokuz Mayıs günü Atatürk yurdu düşmanlardan temizlemek· Türke egemenliğini kazandırmak için Samsunda karaya çıkmış. Anadoluya ayak bastığı bugün· bizim için bayram oldu· Ayak bastığı yıla gelînce· bu da 1919 yılıdır·

Belli ki· ablam benden çok bîliyordu. Sonra ona niçin bu bayramda cimnastik yapıldığını sordum· O da bana bu bayramın da gençlik bayramı olduğunu nasıl 23 Nisan çocuk bayramı îse, 19 Mayısın da genç lik bayramı adını taşıdığını söyledi· Memleketin yarı

nını gençliğe bırakan Türk milleti her yıl 19 Mayısta bayram yaparken, genç evlâtlarının göğsünü kabartan gösterilerini görerek övünür.

19 Mayısı ileride daha etraflı öğreneceğimi söyleyerek başka bir şey sormamı söyledi. Doğrusu ya, belki de daha fazlasını söyliyemiyecekti. Kendisine teşekkür ettim.

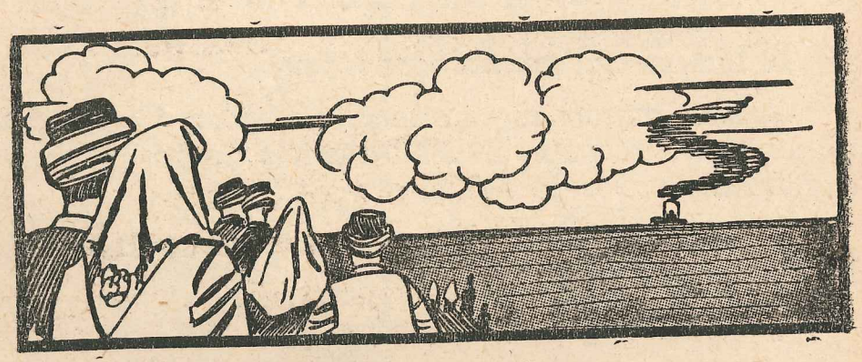

19 MAYIS

«Sanki uçmuş denizde
Bir gemi, pupa yelken
Bu gemi ulaştırmış
Atamı erken erken
Güzel, inci Samsuna
Kavuşturmuş yurduna:»
Diye anlattı babam.

Bu 19 Mayısı,
Hatırımda kalmadı:
Kaçtı, yılın sayısı?
19 Mayıs derim,
Kalır dilimde tadı.
Hiç çıkar mı aklımdan
Büyük Atanın adı!

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

VÜCUDUMUZ VE BAKIMI

1 — Vücudumuz.
2 — Kış ve hastalıklar.
3 — Vücudumuzu koruyalım.
4 — Çamaşır günü.

1 — VÜCUDUMUZ VE BAKIMI

Karlı bir gündü. Okulda Hayat Bilgisinde hastalıkları okumuş, hastalıklar üzerine birçok bilgi toplamıştık. Eve giderken dersteki sorular aklıma geldi. Kendi kendime:

— Acaba, dedim, hastalığın önüne geçmek için bir çare yok mu? Bu soruya yine kendim cevap verdim.

— Elbette vardır. Temizlik, hastalığın düşmanıdır. Temiz olmak, hastalığı yaklaştırmamak için bir çare olabilir.

Bunun peşinden de.

— Peki, temizlik için neler yapmak lâzım? Sorusunu kendi kendime sordum.

— Temiz olmak için en önemli araç, suyla sabundur. Sabahları kalkıp elini yüzünü yıkayan, temiz temiz giyinen, kahvaltısını yapıp eşyasını tertiplice toplıyan bir okul çocuğunu temizliğe başlamış sayınız dedim. Benim de öyle bir çocuk olduğumu herkese göstereceğim:

EVİMİZDE TEMİZLİK

İnsanların yalnız kendilerinin temizlenmesi yıkanması yetmez. Topluluk halinde bulunan insanlar temiz olmak zorundadır.

— Anneciğim, senin çamaşır yıkamanın faydası vücudumuzun temizliğini sağlamaktır, değil mi?

Çamaşır leğeninin önünde çamaşırları bol sabunla yıkayan annem:

— Evet oğlum, temizlik için el yıkamak yetmez. Çamaşırların da sık sık yıkanması, değişmesi gerekir dedi.

HASTANIN YANINDA

İkinci sınıf öğretmeni Bayan Macide Gün, sabahleyin ilk derse girişte sınıfa bir göz attı:

— Üç arkadaşınız yok, dedi.

Hasta oldukları öğrenildi. Sınıftan iki arkadaş ayrıldı, bu hastaları ziyarete gittiler.

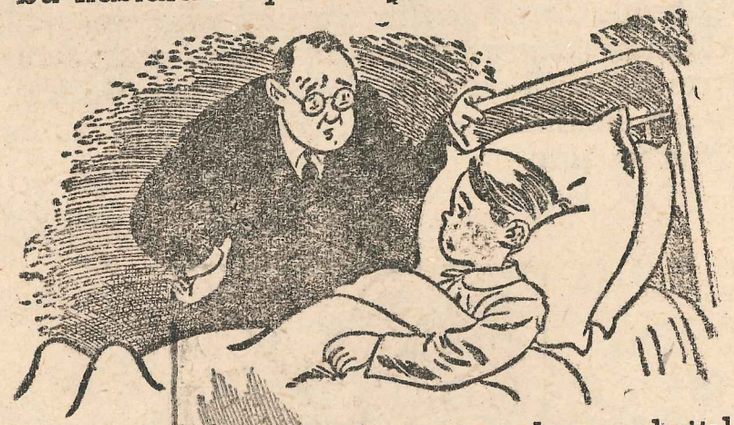

Dönüşlerinde arkadaşlarına şunları anlattılar:

— Oda sıcaktı. Bir karyola içinde Seyfi yatıyordu. Annesi: «Kendini üşütme, sıcaktan soğuğa çıkarken dikkatli ol. Kar yeme» diye sık sık söylemiş ama, din leyen kim? Bir gün bir öksürüktür başlamış. Boğazı başı ağrıyormuş. Babası doktor çağırmış. Doktor gelmiş, derecesine, boğazına bakmış. Cebinden kâğıdını çıkarmış. Bir şeyler yazmış. Babası bunu ilâç satan yere (eczane) götürmüş. Kâğıtta yazılı olan ilâçları eczacı vermiş, ilâçların yazılı olduğu kâğıdın adı reçete imiş. Seyfi okula gelecek kadar iyi görünmüyor.

«Herşeyden önce insana sağlık lâzımdır. Sağlam insan herşeyi yapabilir. Dersini, işini yapabilmek için sağlık şarttır.» Diyen öğretmeni candan dinlediler.

Hastaya bakmak, hastalığa tutulmamak için gereken şeyleri konuştular:

«Sağlık, en büyük hazinedir.»

GÜZEL DİŞLER:

Ayşe gülümsediği zaman çok sevimli oluyor. Güzel dişleri olduğu için, gülünce güzelleşiyor. Ayşe:

— Dişlerimi temiz tutarım. Kahvaltıdan, öğle, akşam yemeklerinden sonra dişlerimi fırçalarım, diyor.

DİŞLER VE DİŞ FIRÇASI:

Mehmetin bir diş fırçası var. Mehmet diş fırçasının nasıl kullanıldığını biliyor.

Mehmet dişlerini büyüdükleri yöne doğru fırçalar.
Dişlerini iç ve dış taraftan fırçalar.
Mehmet sonra ağzını ılık su ile çalkalar.
Mehmet diş fırçasını çok temiz tutar.
Diş fırçasını soğuk su ile yıkar.
Sonra da kuruyacağı yere asar.

AYŞE DİŞLERİ BÜYÜTEN YİYECEKLERİ SAYDI:

Dişler, yediğimiz besinlerle büyür.
Dişlere iyi gelen besinler şunlardır:
Süt, taze meyvalar, meyva suları, taze sebzeler, yumurta, buğday ekmeği, tereyağ, balık yağı.
Ayşe bu yemeklerden her gün yer:
Onun için Ayşenin dişleri çok sağlamdır, güzeldir.

TURGUT DİŞÇİYE GİDİYOR:

Turgutun hiç neşesi yoktu. Çünkü dişi çok ağrıyordu. Sağ yanağı şişmişti.

Annesi Turgutu dişçiye götürdü. Dişçi Turgutun ağzını muayene ederken:

— Küçük, dişlerine iyi bakmamışsın, dişlerinde çürükler; oyuklar var. Bu delikleri dolduralım, dedi

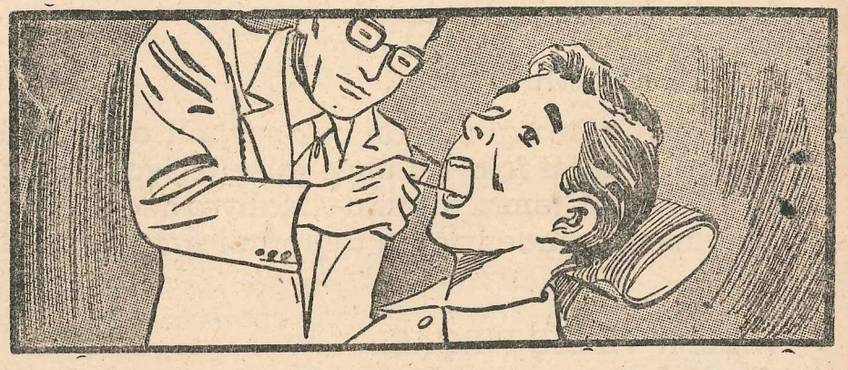

— Doldurduktan sonra da ağrıyacak mı?

— Hayır, ağrımaz. Ama dişlerine iyi bakmalı, her gün yıkamalısın!

Çok şeker, fazla tatlı şeyler, dişler için iyi değildir.

Tatlı şeyler yedikten sonra dişlerini ılık su ile yıkamayı unutma!

Dişçi sonra delikleri doldurdu. Turgutun neşesi yerine geldi.

Turgutun şimdi yemek yerken dişleri ağrımıyor. Yanağı şişmiyor:

Fakat Turgut her yemekten sonra dişlerini ılık su ile çalkalıyor.

Dişçiye sık sık gidip dişlerini muayene ettiriyor.

BEŞ DUYU

Ayaklar bir gün vücuda dedi ki:

— Biz olmasak sizin haliniz nice olur? Hiç bir yere gidemezsiniz. Hiç bir işinizi göremezsiniz. Kıymetimizi bilin!

Kollar bu sözlerden çok alındılar. Hemen söze katıldılar.

— Ya biz olmasak siz ne işe yararsınız? Sizin bütün işinizi asıl biz görüyoruz. Yemeği yediren biziz. Biz yıkayıp biz temizliyoruz. Düşmandan sizi koruyan kim? Biz olmasak siz bir bardak su bile içemezsiniz.

Baş söze karıştı:

— Çok yanlış düşünüyorsunuz, dedi. Vücudun hiç bir organı diğerlerinden daha önemli değildir: Bakınız, bende, göz, kulak, burun, ağız, dil gibi önemli

BEŞ DUYU

Ayaklar bir gün vücuda dedi ki:

— Biz olmasak sizin haliniz nice olur? Hiç bir yere gidemezsiniz. Hiç bir işinizi göremezsiniz. Kıymetimizi bilin!

Kollar bu sözlerden çok alındılar. Hemen söze karıştılar.

— Ya biz olmasak siz ne işe yararsınız? Sizin bütün işinizi asıl biz görüyoruz. Yemeği yediren biziz. Biz yıkayıp biz temizliyoruz. Düşmandan sizi koruyan kim? Biz olmasak siz bir bardak su bile içemezsiniz.

Baş söze karıştı:

— Çok yanlış düşünüyorsunuz, dedi. Vücudun hiç bir organı diğerlerinden daha önemli değildir: Bakınız, bende, göz, kulak; burun; ağız; dil gibi önemli

dört duyu var. Bundan başka vücudun her işini yöneten beyin de bende. Böyle olduğu halde hiç böbürleniyor muyum?

Gözler olmasa siz hiç bir işi göremezsiniz. Çünkü gözler iyiyi, fenayı güzeli, çirkini, dostu; düşmanı görür. Size yol gösterir. Gözler olmasa dünyamız, sonsuz gece olurdu.

Kulaklar bütün sesleri duyar, şarkıları dinler. Sevdiklerimizin konuşmalarını duyurur.

Dil, bütün yemekleri tadar. Acıyı, tatlıyı, ekşiyi; tuzluyu birbirinden ayırır. Bizi konuşturur.

Burun, iyi, fena bütün kokuları duyar. Ama eller le, ayaklar; siz olmasanız bizim işimiz yarıda kalır. Hele gövdemiz olmasa nasıl nefes alırız? Çünkü kalbimiz, ciğerlerimiz gövdemizdedir. Derimiz olmasa nasıl hissederdik?

Baş, sözlerinde haklı çıktı. Kollar, bacaklar bir daha yaptıkları işler için boş yere böbürlenmediler

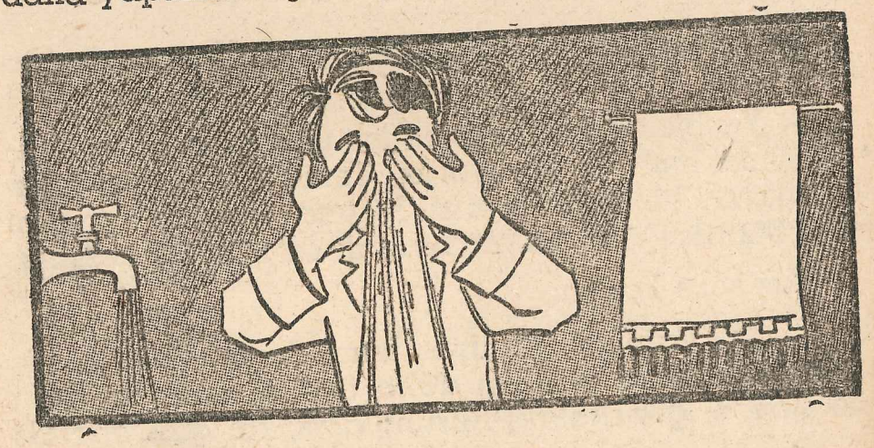

dört duyu var. Bundan başka vücudun her işini yöne ten beyin de bende. Böyle olduğu halde hiç böbür leniyor muyum?

Gözler olmasa siz hiç bir işi göremezsiniz. Çünkü gözler iyiyi, fenayı güzeli, çirkini, dostu; düşmanı görür. Size yol gösterir. Gözler olmasa dünyamız, son suz gece olurdu.

Kulaklar bütün sesleri duyar, şarkıları dinler. Sevdiklerimizin konuşmalarını duyurur.

Dil, bütün yemekleri tadar. Acıyı, tatlıyı, ekşiyi; tuzluyu birbirinden ayırır. Bizi konuşturur.

Burun, iyi, fena bütün kokuları duyar. Ama eller le, ayaklar; siz olmasanız bizim işimiz yarıda kalır. Hele gövdemiz olmasa nasıl nefes alırız? Çünkü kal bimiz, ciğerlerimiz gövdemizdedir. Derimiz olmasa nasıl hissederdik?

Baş, sözlerinde haklı çıktı. Kollar, bacaklar bir daha yaptıkları işler için boş yere böbürlenmediler

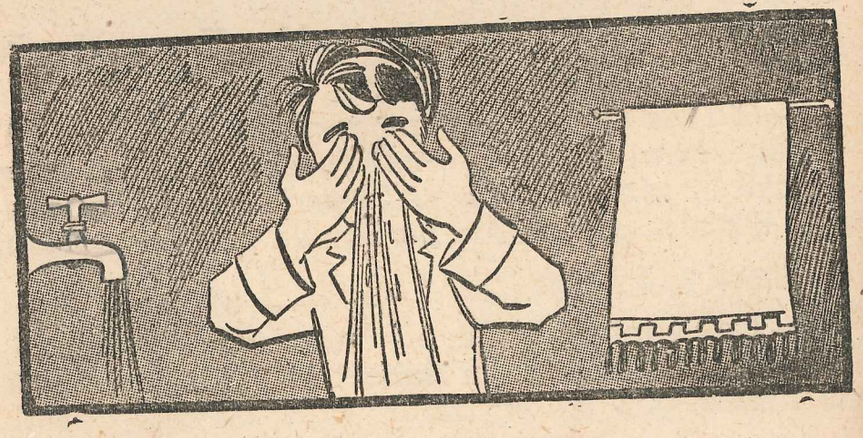

VÜCUDUM

Üç bölümdür vücudum:
Baş, gövde, kol; bacaklar
Başta saç, alın, kaş, göz,
Burun, ağız, çene var.

Tertemiz olmalıdır
Ağızdaki organlar
İnci gibi durmalı
Önde sıralananlar.

Gövdemizin içinde
Organın önemlisi:
Kalb, ciğer, mide, barsak,
Böbreklerin ikisi.

Candan yardımcımızdır
Çifte kol, çifte bacak
Bol yemiş temiz hava.
İnsanı yaşatacak.

2 — VÜCUDUMUZU KORUYALIM

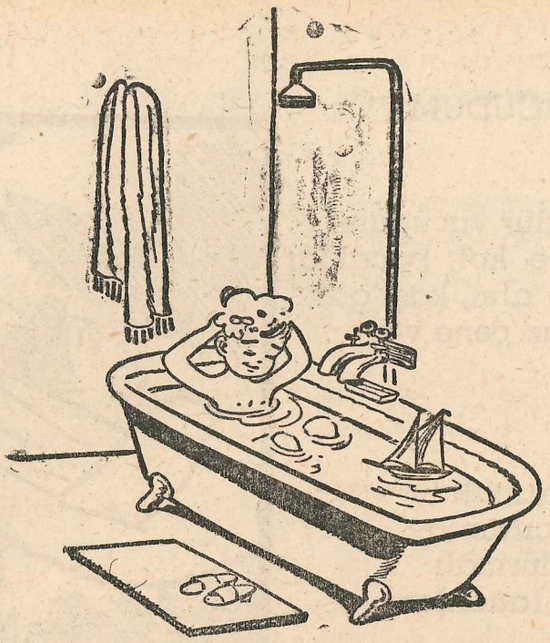

ORHAN, TEMİZ BİR ÇOCUKTUR

Orhan her zaman temizdir. Sabahleyin elini yüzünü, boynunu, kulaklarını yıkanmadan kahvaltı ya oturmaz. Her sabah ilk işi temizlenmektir. Sonra saçlarını hafif ıslatır, tarar. O her zaman mis gibi sabun kokar.

Daha hiç kimse, onun yemekten önce, ellerini yıkamadan yemeğe oturduğunu görmemiştir.

Akşamları yatarken de ilk işi ayaklarını yıkamak olur. Her hfta hamama gidip yıkanmağa bayılır. Hele yazları deniz banyosunu pek sever. Orhana arkadaşları bu yüzden:

— Orhan balık gibidir. Susuz yaşıyamaz, diye takılırlar. Ama Orhan gürbüz, sağlam bir çocuktur. Temiz olduğu için, hastalık nedir bilmez. Onun her sabah yarı beline kadar soyunup yıkandığını bir görseniz şaşarsınız.

Her çocuk Orhanın bu haline özenmelidir.

VÜCUT TEMIZLIGİ

Biliyorsunuz ki, vücudumuz deri ile kaplıdır. Vücudumuzu kaplıyan deri bir kalbur gibi gözeneklidir Yazın sıcakta oynadığımız zaman vücudumuzun her yanından su damlacıklarının sızdığını görürsünüz.O zaman:

Aman ne çok terledim, dersiniz. İşte ter damlacıkları derimizin gözeneklerinden çıkar.

Biz yalnız burnumuzla nefes almayız. Bu, gözenekler tıkanırsa ne olur? O zaman yalnız burnumuzla nefes almak zorunda kalırız.

Bu gözenekler terle, kirle tıkanırlar. Gözenekleri açmak için sık sık yıkanmamız gerektir. Haftada bir hamama gitmemizin sebebi işte budur. Çünkü yıkanınca vücudumuzdaki bütün kirler gider, gözenekler açılır. Vücudumuz da rahatça nefes alır.

Sağlığınızı korunmasını bilin. Sık sık yıkanın.

BAŞ, EL TEMİZLIGİ

Turgut başının temizliğine çok önem verir. Her sabah, elini, yüzünü, boynunu; kulaklarını yıkadıktan sonra, saçlarını da hafif ıslatır, tarar. Bu işi hiç bir sabah geri bırakmaz. Haftada bir hamama gittiği zaman da başını çok çok sabunlamağı unutmaz.

Başımız, vücudumuzdan daha çabuk kirlenir. Hele saçımız uzun olursa, başımız çabuk kepeklenir, yağlanır. O halde temiz olmak için tıpkı Turgut gibi başımızın temizliğine çok önem vermeliyiz:

Tırnak temizliği de vücut temizliğinin başında gelir. Tırnakları uzamış, kirli elli çocukları kimse sevmez. Sakın tırnaklarınızın uzamasına meydan verme

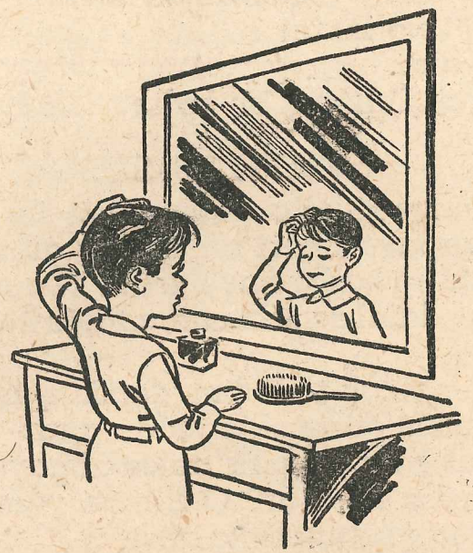

yin. Uzanmış tırnakların arası, pislik yuvasıdır. Temiz bir çocuk tırnaklarını sık sık keser Ellerini her zaman temiz tutar. Sık sık yıkar.

GÖZLERİMİZE İYI BAKALIM:

Gözlerimiz, vücudumuzun en kıymetli iki organıdır. Gözleri iyi görmiyen ninelerimiz, dedelerimiz ne kadar sıkıntı çekerler. İpliği iğneye geçiremezler. Yere düşürdükleri bir şeyi bulamazlar. Kitap, gazete okuyamazlar. Uzağı göremezler. Kör olmak, karanlıkta yaşamağa denktir. Gözlerinizin kıymetini bilin.

Gözlerimize ufak bir çöp, küçük bir toz parcası kaçsa, bizi ne kadar rahatsız eder. Gözümüzden yaşlar boşanır. Böyle zamanlarda gözlerinizi sakın uğuşturmayın. Çöpü gözünüzden, temiz bir bez parçasiyle bir arkadaşınıza aldırın. Gözlerinizi temiz tutun. Kötü ışıklı yerlerde çalışmayın. Kitap okurken, yazarken, ışığın arkadan ve soldan gelmesine dikkat edin. Gözlerinizi koruyun.

3 — ÇAMAŞIR GÜNÜ

ANNEM ÇAMAŞIR YIKADI

Annem yukardan seslendi:

— Ayşe, kızım, kazanı doldur. Altını yak. Tekneyi hazırla. Ben de çarşafları sökeyim, kirli çamaşırları toplıyayım.

Bugün çamaşır günü, anneme yardım ediyorum. Hemen kazana su taşıdım. Altını yaktım. Aksamdan küllü suya konan çamaşırları çıkardım. Çivitlenecek olanları ayırdım. Biraz sonra annem geldi.

— Aman Ayşe, aferin sana! İşlerin yarısı olmuş bile, dedi.

Ben çamaşır günleri okuldan gelince, anneme yardım etmesini çok severim. Küçük parçaları ben yıkar, çamaşırları ben sererim. Kuruyanları ben toplarım.

ÇAMAŞIR NASIL YIKANIR?

Bugün çamaşır yıkanırken bir taraftan da annem le konuşuyorduk.

— Anneciğim, çamaşırları akşamdan küllü suya niçin koyuyorsun? Küllü su çamaşırları kirletmez mi? Annem benim bu soruma gülüyordu.

— Hiç öyle şey olur mu Ayşe? Küllü su kirleri çabuk eritir. Çamaşırların kiri, bizim vücudumuzun yağıdır. Halbuki yağ, küllü suda erir, çıkar.

Bu defa annem bana sordu;

Peki biz hangi su ile çamaşır yıkıyoruz? Hiç dikkat ettin mi?

— Tabiî anneciğim. Yağmur suyu topluyoruz.

— Niçin kuyu suyu ile çamaşır yıkamıyoruz?

— Kuyu suyu sabunu iyi köpürtmez. Halbuki yağmur suyunda sabun çok güzel köpürür. Onun için çamaşır da kolay yıkanıyor. Çamaşırı neden küllü suya basıyorsun, şimdi anladım:

Ben kirlileri kaynatırken annem de beyazları çivitledi. Sonra durulad. Sıktı, sıkılanları hemen bahçeye sermeğe çıkardım: Tam seriyordum, annem içerden seslendi:

— Ayşe, renklileri gölgeye ser. Güneş renklerini almasın, çamaşırlar solmasınlar.

Gerçekten buna hiç dikkat etmemiştim. Ben çabuk kurusun diye hepsini de güneşe sermiştim. Solacak çamaşırları dut ağacının gölgesine serdim. Beyazları da güneşteki iplere mandalladım. Bugün hava da ne güzel! Tam çamaşır günü. Bütün çamaşırlar bir kaç saat içinde kurudular.

Güneş ve hafif esen rüzgâr çamaşırları kısa zamanda kuruttu. İş çamaşırları toplamağa kaldı.

Temizlik ne güzel··· Her taraf mis gibi sabun kokuyor.

SÖKÜKLER DİKİLDİ. ÇAMAŞIRLAR ÜTÜLENDİ

Bu çamaşır günü daha neler öğrendim bir bilseniz. Meğer çamaşır yıkamak için bütün bunları bilmek gerekmiş. Annemin dediğine göre soğuk su ile kir çıkmazmış; Sabunsuz, küllü susuz çamaşırlar yıkanmazmış: Beyazlar kaynıyor, renkliler de beyazları boyamasın diye ayrı yıkanıyor: Daha sayayım mı?

Neyse, akşama doğru çamaşır yıkama işi bitti: Ben de oldukça yoruldum; Artık her şey bitti sanıyordum: Fakat meğer daha ne işler varmış:

Annem seslendi:

— Ayşe, kuruyanları topla kızım;

Ben kuruyan çamaşırları sepete doldururken yine annemin sesini duydum:

— Ayşe; çamaşırları toplarken çeşitlerine dikkat et: Gelişi güzel toplama:

Bu söz çok doğru. Ben de çamaşırları cinslerine göre topladım. Katladım. Çamaşır sepetine doldurdum. Yukarı taşıdım. Çamaşır iplerinde yalnız son yıkadığımız renkli çamaşırlar kaldı. Annem de çamaşırları toplamış, yukarı geldi. Bana:

— Ayşe bugün yoruldun ama, bana da çok güzel yardım ettin. Şimdi iş bir yama ile ütüye kaldı, dedi.

Öyle ya, bundan sonra bütün çamaşırlar birer birer elden geçecek. Kopan düğmeler, sökükler dikilecek. Yırtıklar yamanacak. Bütün bunlardan sonra da ütü başlıyacak. Meğer daha ne kadar çok işimiz varmış. Ama olsun. Çoğu gitti, azı kaldı.

Nihayet oturdum, sökükleri diktim. Kopuk düğmeleri diktim. Kırık düğmeleri yeniledim. Yırtılanları yamadım. Annem de bir taraftan ütü yaptı. Geç vakit işler bitti. Çamaşırları yerleştirdik. Sonra dinlendik.

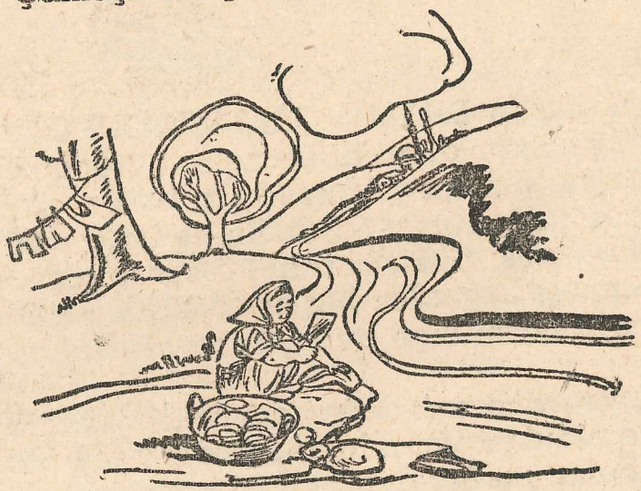

KÖYDE ÇAMAŞIR GÜNÜ:

Köylerde çamaşır «yunak» da yıkanır. Yunak köyün ortak malıdır. Belli günlerde köy kadınları yunakta toplaşır, hem çamaşır yıkar, hem de yıkanırlar temizlik yaparlar.

Köylerde çamaşır yıkarken sodanın, küllü suyun yerine «kil» kullanılır. Killi su da tıpkı küllü su gibi kirleri kabartır, çabuk çıkartır.

Köylerde çamaşır, tokaçlarla vurula vurula yıkanır. Bu yüzden çamaşırları çabuk eskir.

Köylerde çamaşırları çimenlerin üstüne, calılara sererler. Halbuki büyük şehirlerde bahçesi olmıyan evler, çamaşırlarını balkonlarında, pencerelerinde kuruturlar. Bu yüzden çok güçlük cekerler. Köylerde bu iş çok kolaydır.

SORULAR:

1 — Çamaşır nerede ve nasıl yıkanır?
2 — Evinizde, çamaşır günü, çamaşır yıkanmasını gör de öğren.
3 — Çamaşır yıkanırken neler lâzım?
4 — Nerede ve nasıl kurutulur?
5 — Hangi mevsimde, hangi havada, günün hangi saatinde çamaşır daha kolay kurur? Niçin?
6 — Sökük dikmede kullanılan araçlar, gereçler nelerdir?
7 — Sen de sökük dikmeyi öğren.
8 — Çamaşırı neden ütüleriz? Ütü araç ve gereçleri nelerdir?
9 — Çamaşırlar nasıl ütülenir, öğren.

ÇAMAŞIR GÜNÜ

Annemin çamaşır günü.
Bugün bizim evde iş çok
Ona yardım etmeliyim
Boş geçecek vaktim hiç yok

Görülmeğe değer köyde
Çamaşır yıkama günü.
Tokaç sesi, şen türküler
Duyan sanır köy düğünü.

Yıkananlar kurulanır.
Onarılır, sökük, yırtık;
Ütülenir teker teker.
Sandıklara girer artık.

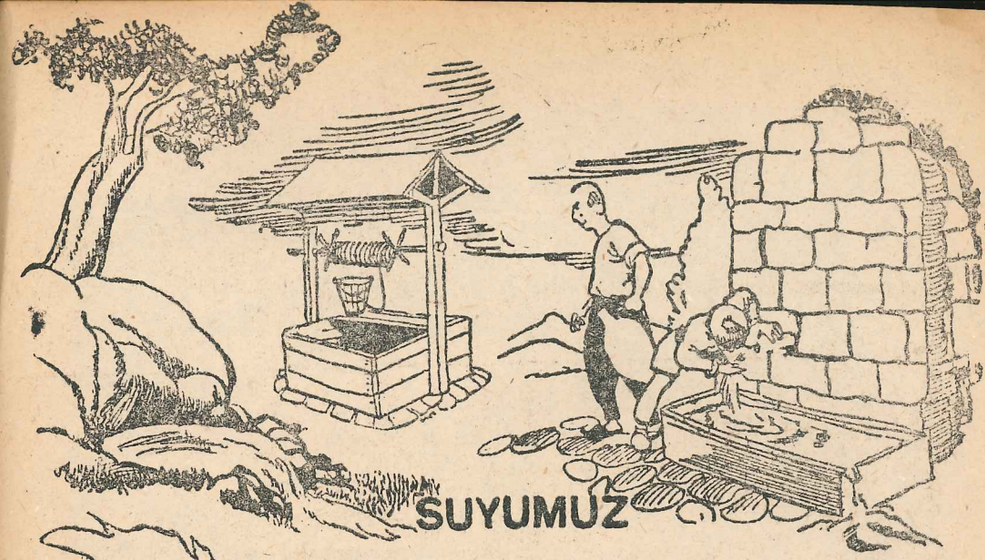

SUYUMUZ

IŞIK VE ATEŞ

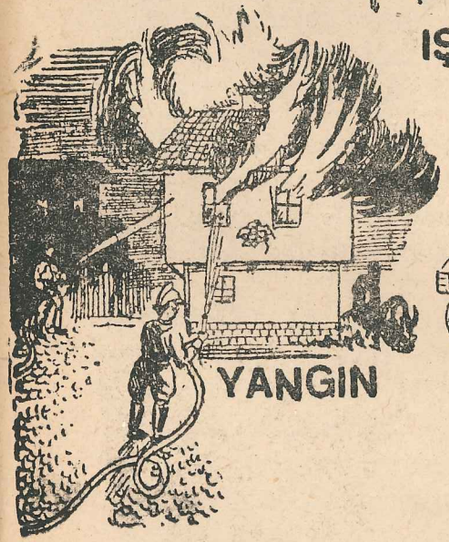

YANGIN

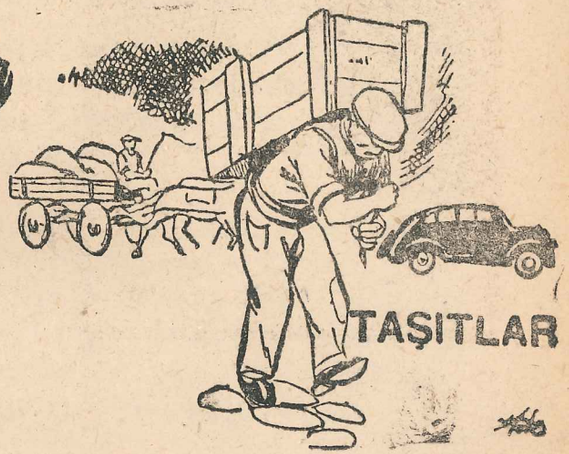

TAŞITLAR

BEŞINCI BÖLÜM

INSANLAR NELER ÖGRENIYOR

1 — Yangın
2 — Suyumuz
3 — Işık ve ateş
4 — Taşıtlar

1 — YANGIN

Nöbetçi polis telefonu açtı. İtfaiyeye «Yangın var!» diye haber verdi. «Bahçedeki ev yanıyor. çabuk geliniz!» dedi.

Gerçekten bahçedeki güzel evin pencerelerinden dumanlar, alevler çıkmaya başlamıştı bile. Vakit sabaha yakındı. Ortalık henüz aydınlanmıştı. Insanlar hayvanlar, böcekler derin sabah uykularında idiler. Şu nöbetçi polisler, gece bekçileri olmasa ne olurduk biz? Bakın işte dikkatsizin biri, kimbilir ne yaptı yine? Yangın ne fenadır. Şimdi ne olacak?

İtfaiye erleri yıldırım çabukluğu ile arabalarına bindiler. Şoför motörü işletti. Yangın arabaları arka arkaya yola çıktı. Onların hazırlanmaları, giyinmeleri bir dakika bile sürmemişti.

Biraz sonra uzaktan «dan dan dan, ding ding» çan sesleri duyuldu. Heyy! itfaiye geliyor!

Sokaklardan, caddelerden rüzgâr gibi geçtiler. Insanlar çan sesleriyle uyandılar. Sıcak yatakların dan telâşla çıktılar. Pencerelere, caddelere sıralandılar. Yangın arabalarının geçişini seyrettiler.

— Yangın nerede? Acaba kimin evi yanıyor?

Herkes birbirine hep bunu soruyordu. İtfaiyenin kılavuz otomobili en öndeydi. Ötekiler de onun arkasından geliyorlardı. Dan dan dan! ding ding ding!

— Yangın var! Yangın var! Duyulan hep bu sesler di. Şimdi bahçedeki güzel evin pencerelerinden ca kan alevler daha da büyüdü. Dumanları gökleri sardı. Kılavuz otomobili tam zamanında yetişti. Evin önünde durdu. Ne kadar da çabuk geldiler. Komutan otomobilinden indi. Doğru eve koştu. Yangın yerinde bir çok meraklı insan birikmişti. Nöbetci polis de onların arasında idi. Yangın olan evden henüz kimseler çıkmamıştı. Aman şimdi ne olacak? Yoksa evleri nin yandığından henüz haberleri yok mu? Her halde halâ uyuyorlardır.

Komutan hızla merdivenleri çıktı. Evdekileri uyandırdı:

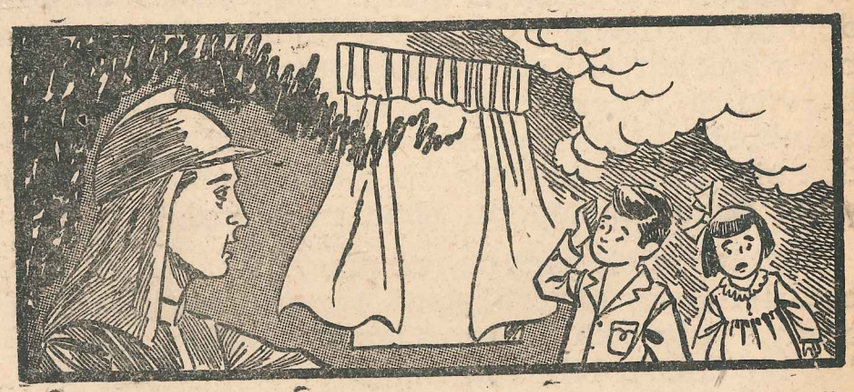

— Çabuk olun çocuklar. ev yanıyor. Haydi aşağı ya! Diye bağırdı. Çocuklar duman ve alevleri görünce yataklarından fırladılar. Onlar aşağı inerken itfaiye erleri de durmadan çalışıyorlardı. Motörleri işlettiler. Hortumları döşediler. Merdivenleri kurdular. Kancaları, ip merdivenleri, baltaları çıkardılar Borular çalındı. Motör işledi. Hortumlardan gürül gürül sular fışkırdı.

Fakat alevler gittikçe daha da büyüdü. O zaman itfaiye erleriden birisi merdiveni evin penceresine dayadı. Camı kırdı. Hortumu içeri soktu. Kol gibi ka-

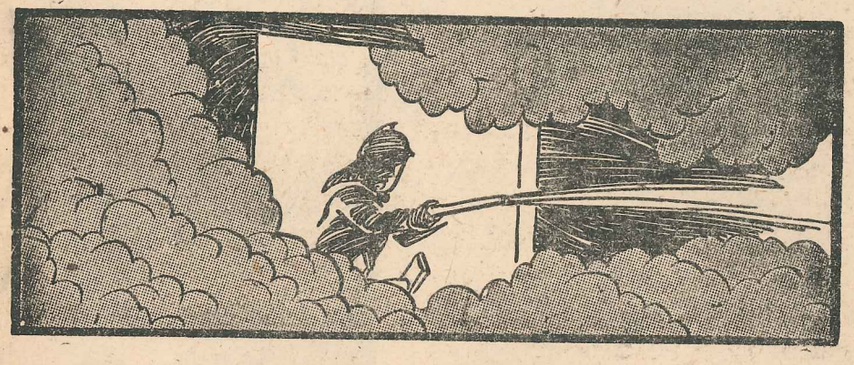

lın suyu yangının göbeğine sıktı. Her tarafta bir çatırtı, bir gürültü vardı. Kapılar, tahtalar, masalar çıra gibi yanıyordu.

Erler arı gibi, durmadan çalışıyorlardı. Oraya koşuyor, yangına su sıkıyor, baltalarla, kancalarla yanan tahtaları yıkıyorlardı. Başlarında deri başlıkları, üstlerinde deri elbiseler, çizmeleriyle yangının içine kadar korkmadan girdiler. Alevler çatıyı sardığı zaman.

— Bu ev kurtulmaz, yanar; biter; kül olur; diyorduk. Hiç de öyle olmadı. İtfaiye yangının büyümesine meydan vermedi. Yangının büyük; kırmızı alevden dili yavaş yavaş küçüldü; çatırdılar azaldı. «Yangın var!» sesleri kesildi. Kızıl alevlerin yerine şimdi sadece siyah dumanlar kalmıştı. Ev büsbütün yanmaktan kurtulmuştu. Yalnız camları kırılmış; bazı kapılar sökülmüş; yanmış; çatının da bir kenarı çökmüştü.

YANGIN

Bir yuvanın kül, kömür
Olması ne acıdır.
İtfaiye erleri
Başımızın tacıdır.

Merdivenle tırmanır.
Duvara alev gibi.
Yangınları söndürür
İtfaiye ekibi.

Yangın çıkmasın diye
Sağı solunu gözet
Evi yanan yurttaşa
Hemen yetiş, yardım et!

SOR, ARAŞTIR, GÖZET :

1 — Yangın neden çıkar? «Gördüğünüz, bildiğiniz bir yangını anlatınız.»

2 — Yangın çıkmaması için nelere dikkat etmelidir? Okulda önlemek için neler yapılmış?

3 — Hangi çeşit evler yanmaya elverişlidir?

4 — Yangın söndürme işini kim yapar?

5 — Yangından çıkanlara yardım vazifemizdir. Niçin?

6 — Okulda yangın çıkarsa ne yapılır?

7 — İtfaiyenin telefon numarası kaçtır? «Varsa.»

AYVACIK SUYU

Evvel zaman içinde, memleket memleket dolaşan bir adamla bir de onun karısı varmış. Az gitmişler, uz gitmişler, sonunda Malatyaya varmışlar. Döne dola şa orada bir köye inmişler. Köyde içecek bir yudum su yokmuş. Halk susuzluktan kınlıyormuş. Köye yakın dağdaki suyu bir türlü köye getiremiyorlarmış, çünkü çok fakirlermiş.

Köye yeni gelen karı koca pek zenginmiş. İstedikleri de «Hacca» gitmek, dua etmekmiş. Adam:

— Karıcığım demiş, gel şu dağın suyunu köye getirelim, sevaptır. Dua kazanırız.

Karısı bunu kabul etmiş. Ne kadar paraları var-

sa harcamışlar. suyu köyün yakınına kadar borular la getirmişler. Ama bu iş sona ermeden paraları biti vermiş.

Kadın hemen boynundaki beşibirlikleri. bileğindeki altın bilezikleri çıkarmış. onlarla suyu tâ köyün içine kadargetirmiş. Susuz köyde şırıl şırıl sular akmağa başlamış. Bu iki ihtiyara bütün köy. gece gün *düz dua etmiş. Suya Ayvacık suyu demişler.* Onlar dayurda ettikleri iyilikle kalmış. bu köyde yerleşmiş ler.

Insanarın yaşamasına yararlı olan besinle. sudur. Havasız ve susuz hayat ve canlılık olmaz. yurdun susuzluğunu gidermek en büyük iyiliği yapmak demektir. Su yollarını bozmamak. çeşmeleri kırmamak da yurdu susuzluktan kurtarmak sayılır.

IŞ ve AÇIKLAMA:

1 — Bu masalda en hoşa giden yeri akıldan anlat.

2 — İhtiyarlar nereye gidiyorlarmış, niçin?

3 — Nereye varmışlar, orada ne eksikmiş, suyu nasıl getirmişler, köylü gelen suya ne adını vermiş?

4 — Masalı anlat.

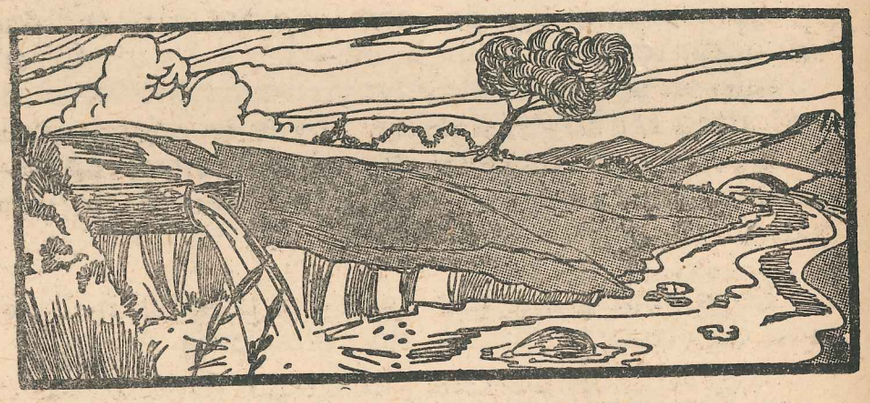

PINAR

Yeraltından seslenir
Akarsın şırıl şırıl
Güzel pınar ne hoşsun
Suların pırıl pırıl!

DERE

Dağ. ova. kaya demez.
Yürürsün adım adım.
Sularında hayat var.
Bolluk varmış anladım

3 — IŞIK VE ATEŞ

AYDINLIK VE SICAKLIK

O gün öğretmen hastaydı. Sınıfta arkadaşlar beni seçtiler.

— Ayşe. kalk bize. geçen ders hayat bilgisinde öğretmenin yazdığı soruların cevaplarını anlat. dediler.

Ilk sözüm;

— Arkadaşlar. biz çeşitli araclarla. karanlıktan kurtuluruz. Lâmba. kibrit. mum. elektrik; havagazı; hep birer aydınlık aracıdır. Yurdumuzun her köşesin de bu araçlarla aydınlanırız. dedim.

Suna yerinden:

— Sizin evde elektrik var mı? Biz lâmba ile aydınlanıyoruz. dedi.

— Evet; bizde elektrik var. dedim. Iki arkadaş da kendi defterlerinde aydınlık araçlarını. gaz lâmbalarını okudu.

Sonra söz yine bana kaldı:

— Odamızı aydınlatmaktan başka. şu soğuk gün.

lerde bir de odamızı ısıtmak lâzım. İşte odamızî isitan aracın başında mangalla soba gelir. dedim.

Bir arkadaş:

— Sanki daha var mı ki: «başında mangalla soba gelir» diyorsun. dedi.

— Elbet var kardeş. kalorifer. ocak; elektrik; gaz sobası. havagazı sobası da birer ısıtma aracıdır; de dim. Arkadaşlardan çoğu bunları yeni duyuyorlardı

Ocağı bilmiyen yoktu. Fakat elektriği. gaz sobalarıyla. kaloriferi bilen pek azdı.

— Bunlar insanı nasıl ısıtıyor? diye sordular.

— Bu kadar uzun boylu anlatamam kardeşler Yalnız Istanbuldaki evimizde kalorifer vardı. Öğretmen gelince ona sorarız. o anlatır. biz de öğreniriz. dedim.

Bundan sonra bir başka sorunun cevabına geçtik. O da eski insanların aydınlanma. ısınma araçlarıydı. Babam bana bunları uzun boylu anlatmıştı. Aklımda pek çoğu kalmıştı. Onları birer birer anlattım. Çakmak taşı. kav. çakmak fitili birer aydınlatma aracı imiş. Eski insanlar. bunlarla aydınlanırlarmış Sonraları mum. gaz lâmbası. lüküs. yağ lâmbası bulunmuştur. Böylece elektriğe kadar gelinmiş. dedim

— Eski insanlar yalnız giyimle mi ısınırlarmış yoksa? diye söz alan Ilhana:

— Yalnız giyim onları ısıtmaya yetmezmiş. İlhan. Mağara kovuğunda. ağaç kovuklarında ateş yakar. etrafına toplanır. öyle ısınırlarmış. dedim. O sırada sınıfa başöğretmen girdi. Bizi güzel güzel ders anlatıyor ders dinliyor bulunca:

— Aferin çocuklar öğretmeninizin yokluğunu belli etmiyorsunuz. Pek beğendim. teşekkür ederim. dedi. Az sonra zil çaldı. Yine kendi kendimize gürültü etmeden bahçeye çıktık.

AYDINLIK ARAÇLARI

Ayşe :

Sobamız tutuşunca
Odamız ılık olur.
Lâmbamızı yakarız
Her yer aydınlık olur.

Aydın

Akşam olunca. annem
Kalkar kibriti çakar.
-Odamız soğuyunca
Hemen sobayı yakar.

Mine

Karanlığı hiç sevmem.
Soğuğa dayanamam
Mangal. ateş olmazsa
Ben sıcağa kanamam.

Sevim

Dokun da şu düğmeye.
Isıtıver şurayı!
Elektrik dururken
Ne yapmalı çırayı!

BILMECELER:

1 — Beni eskiden kimse bilmezdi. Ne kibrit isterim, ne odun, ne kömür. Ben sizi kolayca aydınlatırım. Yalnız lûtfen kulağımı bükünüz. Amar yalvarırım, yavaş olun ha... Yoksa ya çarparım, ya kırılırım. Acaba ben neyim?

2 — Benim yüzüm karadır, fakat herkesin yüzünü ak ederim. Dostum çoktur. Beni alamıyanlar düşmanımdır. Ben yeraltından çıkarsam adımın başına taş getirirler. Odun benim annemdir. Adımın başına, içinde yandığım aracın adını da korlar, annemini adını da... Ben neyim?

3 — Koyunun sırtından aldılar. Kulağımı burdular. Sonra beni dokudular. Sırtlarına koydular. Adımın sonuna lü taktılar. Bir çok giyeceklerin başına getirilir. Ben ne idim, ne oldum?

Aşağıdaki soruları bu kitabı okuyarak, evde büyüklerine sorarak cevaplandırabilirsin. Yoksa öğretmeninden rica ederek öğren:

★ Okul açıldığı zaman güneş kaçta batıyordu, şimdi kaçta batıyor?
★ Hava kararınca odamızı ne ile aydınlatırız? Sizin evinizde hangi aydınlık aracı kullanılıyor?
★ Gaz lâmbası kullanıyorsanız:
a) Gazın kilosu kaç kuruştur?
b) Annenin, lâmba yakarken resmini yap.
★ Elektrik mi çok aydınlık verir, gaz lâmbası mı? Sizin evde elektrik kullanılıyorsa, kordonun ucuna takılan şeyin adını söyle!

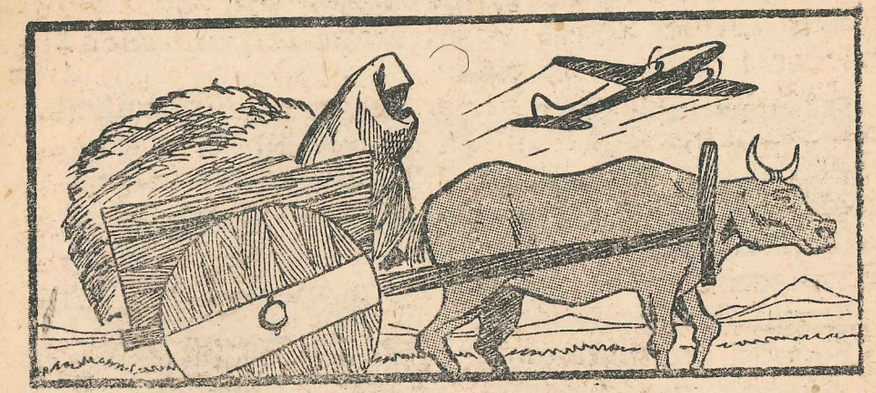

4 — TAŞITLAR

GIDIŞ — GELIŞ:

Dünyadaki insanlar arasında durmadan bir gidiş - geliş ve geliş - gidiş vardır.

Küçük boz eşek, süslü eğerli al at, hörgüçlü deve, koca fil, sırtındaki insanlarla yükleri taşırlar. Ağır yüklü arabalar, kamyonlar caddelerden gürültüyle geçerler. Otomobiller, trenler, insanla, yükle dolu olarak, diyar diyar dolaşırlar. Mavi göklerin kucağında rüzgârın kanatları üstünde uçaklar, gezginleri dünyanın bir ucundan bir ucuna götürürler. Uçsuz bucaksız denizlerde martı gibi beyaz gemiler dolaşırlar. Bu taşıtlar yokken insanlar kimbilir ne kadar güçlük çekerlerdi. Taşıtlar uzak diyarları yakın eden araçlardır.

TAŞITLARI KIM YÜRÜTÜR?

Bazı taşıtları insanlar yürütür. Işte bir kayıkçı. Kürekleri ağır ağır çekiyor. Kayık suyun üstünde kayıyor. Biraz sonra kayıkçı yorulur da kürekleri çekemez bırakırsa, kayık da denizin ortasında durur. Kayık da, bisiklet de insan gücü ile yürütülürler. Şu öküzlerin çektiği kağnıya bakınız. Ne kadar yavaş gi

diyor. Çünkü kağnıyı çeken öküzler çok yavaş yürüyorlar. Araba, fayton, yaylı kağnı hayvan gücü ile çekilen taşıma araçlarıdır.

Fakat şu suların üstünde martı gibi süzülen yelkenliye bakınız. Yelkenliyi çeken kim? Gözle göremediğimiz bu kuvvet nedir? Yelkenleri şişiren rüzgâr değil mi? Buharla işleyen gemiler icat edilmeden önce gemileri rüzgârlar yürütürledi. Motörsüz uçan plânörleri de havada uçuran yine rüzgârdır.

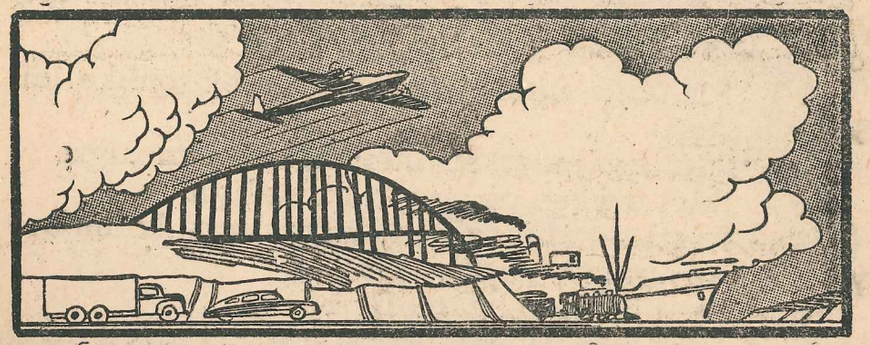

TAŞITLAR YALNIZ INSAN GÜCÜ ILE MI YÜRÜTÜLÜR?

Mavi göklerde uçan kartalı kanatlı uçağın gürültüsünü duyduğunuz mu? Motörün sesi nasıl uğulduyor. Uçakları yürüten motörlerdir. Motörler benzinle işler.

Sonsuz denizleri aşan şu koca geminin bacasından niçin kara rumanlar çıkıyor biliyor musunuz? Çünkü gemiyle trenler buharla işler. Onlar ocaklarında kömür yakar, kazanlarında su ısıtır. Buğu olmuş suyun gücünden faydalanırlar. Trenin tekerleklerini döndüren, geminin pervanesini işleteu buhardır.

Istanbulda büyük caddelerde işleyen tramvayları hiç gördünüz mü? Tramvayların ne uçak gibi motörü, ne de vapur gibi kömür yakacak kazanı var. Çünkü tramvaylar elektrikle işler. Büyük ve çabuk giden taşıtları insanların hayvanların yürütecek

gücü yoktur. Bir trenin çekme gücü yüzlerce· binler ce atın gücünden daha çoktur·

BÜYÜK ŞEHIRLERDE TAŞITLAR:

Büyük şehirlerde bir yerden bir yere yürüyerek gitmek çok güçtür· Hem cok yorulur· hem de cok za man kaybederiz. Kalabalık şehirlerde· insanlar bir yerden bir yere tramvay· otobüs· taksi· bisiklet moto siklet araba tren vapur kayık ve motörlerle gider ler gelirler· Taşıtlara binip inerken taşıtlarla bir yere giderken dikkat edeceğimiz birçok önemli nok talar var:

1 — Taşıtlara durmadan inip binmek tehlikelidir Sakınmalıyız·

2 — Taşıtlara binerken· inerken sıra olmalıyız.

3 — Bilet alırken de sıraya girmeliyiz·

4 — Taşıtlarda hastalara· ihtiyarlara· kadınlara yerimizi ve sıramızı vermeliyiz·

5 — Taşıtları kirletmemeliyiz·

6 — Taşıtların pencerelerine· merdivenlerine asıl mamalıyız· dışarı sarkmamalıyız.

7 — Taşıtları idare eden makinist· şoför veya vat manla konuşmamalıyız·

8 — İnip binerken taşıtları bekletmemeliyiz:

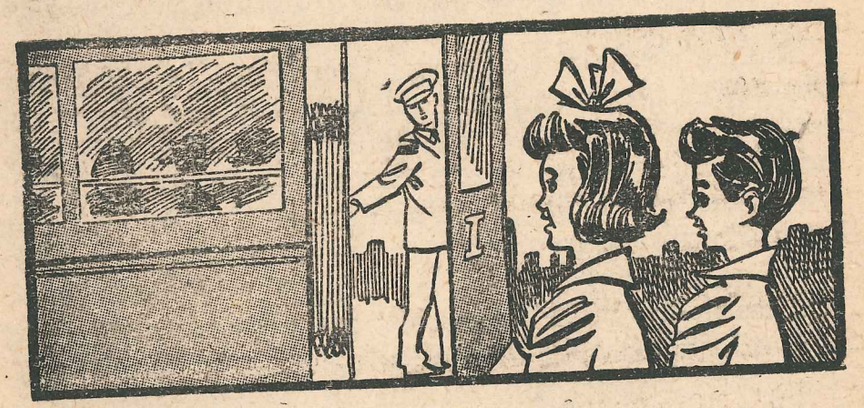

BIRINCI BÖLÜM

Okulumuz ☆ Evimiz ☆ Sokağımız

1 — Okula dönüş	5
2 — Tatili nasıl geçirdik	9
3 — Evimiz	14
4 — Cadde ve sokakta	18
5 — Tatil geliyor	22

IKINCI BÖLÜM

Mevsimleri Öğrenelim

1 — Sonbahar geldi	25
2 — Pazarda sonbahar	29
3 — Kış hazırlıkları	34
4 — İlk kar	43
5 — Yeni yıl	48
6 — Dışarda kış eğlenceleri	55
7 — Kış eğlenceleri	58
8 — İlkbahar geldi	61
9 — Meyva bahçelerinde· bostanlarda ilkbahar	66
10 — Yaz başlangıcı	88